

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 11/2021

ISSN 1731-030X

W numerze:

Michał Iżel

Opłaty egzekucyjne w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. po dniu 1 stycznia 2019 r.

Joanna Szachta

Dokonywanie doręczeń przez komorników sądowych – zagadnienia wybrane

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGŁĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Dr Elena Borisova

Prof. dr Laura Ervo

Prof. dr hab. Svetlana Fursa

Prof. dr Yevhen Fursa

Prof. Viktória Harsági

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr Johann Kindl

Prof. UŁ dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. Joan Picó i Junoy

Prof. dr Álvaro Pérez Ragone

Prof. Ricardo Sichel

Dr John Sorabji

Dr Mariusz Sorysz

Dr hab. Dmitriy Toumanov

Dr hab. Vladimir Yarkov

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. ASzWoj dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Prof. UW r dr hab. Izabella Gil

Prof. UAM dr hab. Andrzej Jarocho

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 600 egz.

Sopot 2021

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl

www.currenda.pl/wiedza/przeglad-prawa-egzekucyjnego

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7 O niedopuszczalnej fragmentacji postępowania egzekucyjnego (wybrane zagadnienia na tle skargi Gniado przeciwko Polsce)**
About Unacceptable Fragmentation of Enforcement Proceedings (Selected Issues Based on Complaint of Gniado vs. Poland)
Marek Lewandowski, sędzia Sądu Okręgowego w Toruniu
- 27 Opłaty egzekucyjne w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. po dniu 1 stycznia 2019 r.**
Enforcement Fees in Case of Discontinuing Proceedings upon Request of a Creditor or under art. 824 § 1(4) Code of Civil Proceedings after 1 January 2019
Michał Iżel, doktorant w Katedrze Postępowania Cywilnego I WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 49 Dokonywanie doręczeń przez komorników sądowych – zagadnienia wybrane**
Serving Documents by Bailiffs – Selected Issues
Joanna Szachta, doktorantka w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie; prawnik w kancelarii komorniczej

- 69 Glosa do uchwały siedmiu sędziów Sądu
Najwyższego z dnia 9 marca 2021 r. (III CZP 89/19).
Kwestia odpowiedniego stosowania
przepisów o postępowaniu zabezpieczającym
wobec osób z zaburzeniami psychicznymi**
Gloss to the Resolution of Seven Judges of the Supreme Court
dated 9 March 2021 (III CZP 89/19). Issue of Appropriate
Application of Regulations on Injunction Proceedings
Against Persons with Mental Disorders
*Daniel Kawecki, doktorant w Wyższej Szkole
Prawa i Administracji w Rzeszowie*

STRESZCZENIE **O niedopuszczalnej fragmentacji postępowania egzekucyjnego (wybrane zagadnienia na tle skargi Gniado przeciwko Polsce)**

Zarzut stosowania przez sądy polskie w sprawach ze skarg na przewlekłość postępowania tzw. fragmentacji (fragmentaryzacji) postępowania formułowany był w wielu orzeczeniach ETPC. W wyroku pilotażowym z dnia 7 lipca 2015 r. w połączonych sprawach ze skarg Rutkowskiego, Orlikowskiego i Grabowskiej przeciwko Polsce (skargi nr 72287/10, nr 13927/11 i nr 46187/11) Trybunał wyraźnie zaznaczył, iż jednym z głównych problemów wadliwego funkcjonowania na gruncie prawa polskiego skargi na przewlekłość postępowania jest niestosowanie przez polskie sądy linii orzeczniczej ETPC w zakresie oceny rozsądnej długości postępowania, w szczególności jego wyroków uznających, że okres, który należy uwzględnić, obejmuje całość postępowania krajowego.

Przyczynkiem do rozważań na temat stosowania przez sądy krajowe niedopuszczalnej fragmentacji postępowań egzekucyjnych przy rozpoznawaniu skarg na przewlekłość tych postępowań jest opublikowanie w dniu 15 kwietnia 2021 r. przez Europejski Trybunał Praw Człowieka decyzji z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie Stodolskiego i 14 innych skarżących przeciwko Polsce. Jedną ze skreślonych na mocy tej decyzji skarg jest skarga Gniado przeciwko Polsce, która dotyczyła postępowania toczącego się przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy pod sygnaturą akt Kmp 46/03, Sądem Rejonowym dla m.st. Warszawy pod sygnaturą akt I Co 583/14 oraz Sądem Okręgowym w Warszawie pod sygnaturą akt XXVII Cz 1571/16. Wniesienie skargi konwencyjnej skarżący poprzedził złożeniem trzech skarg rozpoznanych przez sądy krajowe w trybie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki. Żadna z tych skarg nie została uwzględniona przez sąd krajowy mimo obiektywnie długiego czasu trwania postępowania egzekucyjnego (ponad 17 lat).

Niniejsze opracowanie zawiera szczegółową analizę orzeczeń wydanych przez sądy krajowe w sprawach ze skarg Gniado oraz krytyczną ocenę tych orzeczeń z punktu widzenia obowiązku stosowania standardów orzeczniczych Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zgodnie z dyrektywą interpretacyjną wynikającą z art. 1 ust. 3 ustawy.

Słowa kluczowe: skarga na przewlekłość postępowania egzekucyjnego, fragmentacja postępowania, Europejski Trybunał Praw Człowieka

Summary About Unacceptable Fragmentation of Enforcement Proceedings (Selected Issues Based on Complaint of Gniado vs. Poland)

The complaint about the application of proceedings fragmentation (fragmentation) by Polish courts in cases that concern complaints about excessive duration of proceedings has been formulated in numerous ECtHR judgements. In the pilot judgement of 7 July 2015 in combined cases following complaints of Rutkowski, Orlikowski, and Grabowska against Poland (complaints No 72287/10, No 13927/11, and No 46187/11), the Court explicitly noted that one of the main problems of the defective operation of a complaint about the excessive duration of proceedings based on Polish law is the failure of Polish law to follow the judicature line of the ECtHR with regard to assessing the reasonable length of proceedings, in particular its judgements according to which a period that has to be taken into account includes the whole domestic proceedings.

A trigger for examining the application by domestic courts of the inadmissible fragmentation of enforcement proceedings while examining complaints about excessive duration of such proceedings is the publication on 15 April 2021 by the European Court of Human Rights of the decision dated 25 March 2021 in the case of Stodolski and 14 other complainants against Poland. One of the complaints considered under the decision is the complaint of Gniado against Poland, which concerned the proceedings pending before the Bailiff at the District Court for the capital city of Warsaw, ref. No 46/03, the District Court for the capital city of Warsaw, ref. No I Co 583/14 and the Regional Court in Warsaw, ref. No XXVII Cz 1571/16. Filing a conventional complaint was preceded by submitting three complaints examined by domestic courts pursuant to the Act of 17 June 2004 on complaint against the violation of the right of a party to have a case examined in preparatory proceedings conducted or supervised by a prosecutor and in court proceedings without undue delay. None of those complaints was granted by the domestic court, despite the objectively long period of continuing enforcement proceedings (more than 17 years).

This study contains a detailed analysis of judgements issued by domestic courts in cases concerning complaints of Gniado and a critical assessment of such judgements from the point of view of the obligation to apply standards of judicature of the European Court of Human Rights, according to the interpretation directive resulting from art. 1(3) of the Act.

Keywords: *complaint about excessive duration of enforcement proceedings, fragmentation of proceedings, European Court of Human Rights*

O niedopuszczalnej fragmentacji postępowania egzekucyjnego (wybrane zagadnienia na tle skargi Gniado przeciwko Polsce¹)

I. Wprowadzenie

Przyczynkiem do rozważań na temat stosowania przez sądy krajowe niedopuszczalnej fragmentacji postępowań egzekucyjnych przy rozpoznawaniu skarg na przewlekłość tych postępowań jest opublikowanie w dniu 15 kwietnia 2021 r. przez Europejski Trybunał Praw Człowieka² decyzji z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie Stodolskiego i 14 innych skarżących przeciwko Polsce³, wydanej w ramach procedury post-pilotażowej zainicjowanej wyrokiem pilotażowym w sprawie Rutkowskiego i innych przeciwko Polsce z dnia 7 lipca 2015 r.⁴. Na mocy wskazanej

¹ Skarga nr 41501/18.

² Dalej: ETPC.

³ Skarga nr 44745/17.

⁴ Skargi nr 72287/10, nr 13927/11, nr 46187/11.

decyzji Trybunał na podstawie art. 39 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.⁵ skreślił z listy spraw wszystkie połączone sprawy z uwagi na przedstawienie przez Rząd RP propozycji finansowych w deklaracjach jednostronnych, które zostały przez skarżących zaakceptowane. Jedną ze skreślonych skarg jest skarga Gniado przeciwko Polsce, która dotyczyła postępowania toczącego się przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy pod sygnaturą akt Kmp 46/03, Sądem Rejonowym dla m.st. Warszawy pod sygnaturą akt I Co 583/14 oraz Sądem Okręgowym w Warszawie pod sygnaturą akt XXVII Cz 1571/16. Na decyzję ETPC w zakresie naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji wpłynął okres prowadzenia przedmiotowego postępowania, który wynosił łącznie około 17 lat, a także fragmentacja postępowania przy rozpoznawaniu przez Sąd Apelacyjny w Warszawie skargi w sprawie pod sygnaturą VI S 443/17 i oddaleniu skargi w sprawie pod sygnaturą XXVII S 1/18 przez Sąd Okręgowy w Warszawie mimo obiektywnie długiego czasu trwania postępowania. Skarżącemu przyznano w ramach ugody kwotę 34 320 zł.

Należy dodać, że wniesienie skargi konwencyjnej⁶ Gniado poprzedził złożeniem trzech skarg rozpoznanych przez sądy krajowe w trybie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki⁷. Pierwsza z nich została rozpoznana przez Sąd Apelacyjny w Warszawie⁸, zaś dwie pozostałe – przez Sąd Okręgowy w Warszawie⁹. Żadna ze skarg nie została uwzględniona mimo obiektywnie długiego czasu trwania postępowania egzekucyjnego toczącego się przeciwko skarżącemu.

⁵ Dz.U. z 1993 r., poz. 284 z późn. zm.; dalej: EKPC lub Konwencja.

⁶ Wniesionej na podstawie art. 35 EKPC.

⁷ T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 75; dalej: ustawa lub ustawa o skardze na przewlekłość postępowania.

⁸ VI S 443/17.

⁹ XXVII S 1/18 oraz XXVII S 6/20.

2. Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 maja 2018 r. wydane w sprawie VI S 443/17¹⁰

Jak wynika z treści uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23 maja 2018 r., w skardze z dnia 17 października 2017 r. skarżący domagał się stwierdzenia przewlekłości postępowania w sprawie toczącej się przed Sądem Rejonowym dla m.st. Warszawy¹¹ oraz w sprawie toczącej się przed Sądem Okręgowym w Warszawie¹², żądając zasądzenia na jego rzecz od Skarbu Państwa kwoty 20 000 zł. W uzasadnieniu skargi skarżący wskazał, że postępowanie trwa dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy dotyczącej egzekucji z nieruchomości prowadzonej przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy i nadzorowanej przez Prezesa Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy. Skarżący twierdził, że nadzór jest sprawowany nieudolnie, decyzje są podejmowane przez sąd ze znacznym opóźnieniem, co powoduje nieuzasadnioną przewlekłość postępowania. W odpowiedzi na skargę Prezes Sądu Okręgowego w Warszawie wniósł o jej oddalenie, zaś Prezes Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy nie zajął merytorycznego stanowiska oraz nie zgłosił swojego udziału w sprawie.

Dokonując analizy akt sprawy objętej skargą¹³, Sąd Apelacyjny w Warszawie zauważył m.in., że postanowieniem z dnia 22 maja 2014 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy wszczął nadzór nad egzekucją z części udziału w nieruchomości prowadzoną przeciwko skarżącemu. Dnia 13 sierpnia 2014 r. sąd ten zwrócił się do komornika z zapytaniem, na jakim etapie znajduje się postępowanie egzekucyjne Km 46/03 – komornik udzielił odpowiedzi dnia 5 września 2014 r. Następnie pismem z dnia 28 listopada 2014 r. komornik zwrócił się do sądu o wyznaczenie

¹⁰ Niepublikowane.

¹¹ I Co 583/14.

¹² XXVII Cz 1571/16.

¹³ Bez wątpliwości chodzi o akta Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy o sygn. I Co 583/14. W aktach tych znajdują się wszelkie postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie wydane na skutek rozpoznania zażaleń na orzeczenia sądu rejonowego. Jedno z tych zażaleń rozpoznawane było przez sąd odwoławczy (XXVII Cz 1571/16).

pierwszego terminu licytacji; termin ten sąd wyznaczył na dzień 12 maja 2015 r. Po przeprowadzeniu licytacji w dniu 12 maja 2015 r. sąd wydał postanowienie o udzieleniu przybicia oraz zarządził doręczenie jego odpisu skarżącemu (za pośrednictwem ZK) wraz z pouczeniem o środkach zaskarżenia. Zażalenie skarżącego na powyższe postanowienie zostało odrzucone przez sąd rejonowy postanowieniem z dnia 9 września 2015 r. Postanowienie to skarżący zaskarżył zażaleniem z dnia 1 października 2015 r. Postanowieniem z dnia 27 stycznia 2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uchylił zaskarżone postanowienie. Po zwrocie akt sąd rejonowy wezwał pełnomocnika skarżącego do uzupełnienia braków zażalenia na postanowienie z dnia 12 maja 2015 r. Braki zażalenia zostały uzupełnione w dniu 24 marca 2016 r. Po doręczeniu odpisów zażalenia w dniu 15 lipca 2016 r. akta wraz z zażaleniem zostały przekazane Sądowi Okręgowemu w Warszawie. Dnia 24 sierpnia 2016 r. sąd okręgowy zwrócił akta sądowi rejonowemu w celu sporządzenia uzasadnienia postanowienia z dnia 12 maja 2015 r., zaś dnia 3 listopada 2016 r. oddalił zażalenie dłużnika na postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy z dnia 12 maja 2016 r. Następnie, po zwrocie akt przez sąd okręgowy, postanowieniem z dnia 28 grudnia 2016 r. sąd rejonowy oddalił wniosek skarżącego o wyłączenie sędziego. Na skutek wniesionych na to postanowienie zażaleń Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 5 kwietnia 2017 r. w sprawie XXVII Cz 1571/16 odrzucił zażalenie z dnia 1 grudnia 2016 r. oraz w tym samym dniu (ale w innej sprawie¹⁴) oddalił zażalenie na postanowienie sądu rejonowego z dnia 28 grudnia 2016 r. Po doręczeniu odpisów wydanych postanowień sąd okręgowy w dniu 17 maja 2017 r. zwrócił akta sądowi rejonowemu, który zarządzeniem z dnia 19 maja 2017 r. wezwał skarżącego do uzupełnienia braków formalnych zażalenia na postanowienie z dnia 30 stycznia 2017 r. Po przeprowadzeniu postępowania międzyinstancyjnego akta wraz z zażaleniem zostały przesłane do Sądu Okręgowego w Warszawie, który postanowieniem z dnia 6 grudnia 2017 r.¹⁵ oddalił zażalenie skarżącego.

¹⁴ XXVII Cz 523/17.

¹⁵ XXVII Cz 1963/17.

Na podstawie powyższych ustaleń Sąd Apelacyjny w Warszawie doszedł do wniosku, że „upływ terminów pomiędzy konkretnymi czynnościami w sprawach o sygn. I Co 583/14 i XXVII Cz 1571/16 nie może być oceniony jako nieuzasadniona zwłoka. Występujące pomiędzy nimi okresy mieściły się bowiem w pojęciu rozsądnego terminu, w którym sprawa może oczekiwać na jej rozpoznanie pośród innych wniesionych do sądu spraw”¹⁶. Ponadto, zdaniem sądu rozpoznającego skargę, „skarżący bezzasadnie zarzuca sądom opieszałość, skoro swoimi – w większości bezpodstawnymi działaniami – wpłynął na czas postępowania, których dotyczy przedmiotowa skarga”¹⁷. W rezultacie Sąd Apelacyjny, działając na mocy art. 12 ust. 1 ustawy, oddalił skargę w całości jako pozabawioną uzasadnionych podstaw faktycznych i prawnych.

3. Orzeczenie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 24 lipca 2018 r. wydane w sprawie XXVII S 1/18¹⁸

Wskazany postanowieniem Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił skargę Gniado z dnia 29 grudnia 2017 r. o stwierdzenie przewlekłości postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy¹⁹. W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy w Warszawie stwierdził, że wniosek egzekucyjny w rozpoznawanej sprawie Kmp 46/03 wpłynął do kancelarii komornika w dniu 31 marca 2003 r. Po podjęciu przez komornika pierwszych czynności egzekucyjnych pismem z dnia 27 czerwca 2003 r. przekazano do ZUS wniosek o przyznanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego dla wierzycielki. Decyzją z dnia 10 lipca 2003 r. ZUS odmówił wypłaty świadczeń. W związku z tą decyzją wierzycielka ponowiła w listopadzie 2003 r. wniosek o wszczęcie egzekucji, wskazując na możliwość prowadzenia egzekucji skierowanej

¹⁶ Zob. cyt. postanowienie SA w Warszawie z dnia 23 maja 2018 r., VI S 443/17, niepubl.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Niepublikowane.

¹⁹ Kmp 46/03.

do samochodu stanowiącego własność wspólną wierzycielki i dłużnika. W związku z tym wnioskiem komornik zwrócił się do wydziału ewidencji pojazdów o wpis zastrzeżenia oraz wezwał dłużnika do dostarczenia samochodu osobowego przed kancelarię. W dniu 11 marca 2004 r. do kancelarii komornika wpłynęło zawiadomienie o złożeniu przez dłużnika skargi na czynność komornika; w związku z wniesioną skargą akta egzekucyjne zostały przesłane do sądu rejonowego, a następnie zwrócone komornikowi w dniu 10 maja 2004 r. Po zwrocie akt postanowieniem z dnia 7 czerwca 2004 r. organ egzekucyjny dokonał zajęcia wynagrodzenia za pracę i wierzytelności z tytułu zasiłku chorobowego dłużnika oraz zawiadomił o wszczęciu egzekucji z ruchomości. W dniu 16 lipca 2004 r. dokonano zajęcia samochodu i przyczepy, zaś dnia 23 lipca 2004 r. komornik zwrócił się do sądu rejonowego o przekazanie na jego rachunek kwoty na pokrycie wydatków związanych z powołaniem biegłego do wyceny samochodu. W dniu 19 sierpnia 2004 r. organ egzekucyjny przesłał do sądu rejonowego obwieszczenie o licytacji samochodu wraz z przyczepą wyznaczonej na dzień 16 września 2004 r. W dniu licytacji komornik z uwagi na złożoną przez dłużnika skargę na jego czynności odstąpił od przeprowadzenia licytacji. Kolejne obwieszczenie o licytacji samochodu przesłano do sądu rejonowego w dniu 21 października 2004 r. Termin licytacji wyznaczono na dzień 17 listopada 2004 r. W wyniku przetargu doszło do sprzedaży przyczepy, natomiast sprzedaż samochodu w drodze licytacyjnej nastąpiła dnia 17 grudnia 2004 r. Dopiero po sprzedaży samochodu wierzycielka wniosła dnia 10 stycznia 2005 r. wniosek o przeprowadzenie egzekucji z udziału dłużnika we własności nieruchomości. W dniu 9 lutego 2005 r. i w dniu 3 marca 2005 r. dokonano wypłaty zajętej wierzytelności (zasiłku chorobowego). Natomiast w dniu 11 grudnia 2006 r. organ egzekucyjny zwrócił się do wierzycielki o udzielenie informacji o stanie zadłużenia oraz o tym, czy egzekucja jest aktualna. W odpowiedzi na to wezwanie wierzycielka wskazała, że egzekucja jest aktualna w zakresie tylko jednej z córek. W związku z tym w dniu 31 stycznia 2007 r. komornik częściowo umorzył postępowanie egzekucyjne.

W dniu 4 grudnia 2007 r. organ egzekucyjny dokonał zajęcia wynagrodzenia za pracę oraz innych wpływów. W dniu 25 stycznia 2008 r. organ egzekucyjny zajął wierzytelności przysługujące dłużnikowi od ZUS. Na decyzję tę dłużnik wniósł skargę, która została rozpoznana przez sąd rejonowy, zaś akta sprawy zostały zwrócone dnia 13 maja 2008 r. Następnie akta egzekucyjne zostały wypożyczone do sprawy VI C 1504/02 i zwrócone po jej zakończeniu w dniu 17 maja 2013 r. Dopiero w dniu 2 września 2013 r. komornik podjął kolejną czynność w sprawie, tj. wezwał dłużnika do zapłaty należności. Także na tę czynność dłużnik wniósł skargę. W związku z ponownym wnioskiem wierzycielki o skierowanie egzekucji do udziału dłużnika we własności nieruchomości, dnia 23 kwietnia 2014 r. komornik zajął ułamkową część nieruchomości i zawiadomił sąd rejonowy o wszczęciu egzekucji z nieruchomości. Dnia 27 sierpnia 2014 r. organ egzekucyjny wystosował odezwę o wywieszenie obwieszczenia o terminie opisu i oszacowania ułamkowej części nieruchomości wyznaczonego na dzień 8 października 2014 r. Następnie w dniu 28 listopada 2014 r. komornik zwrócił się do sądu rejonowego o wyznaczenie terminu I licytacji. Po wskazaniu tego terminu komornik zarządzeniem z dnia 3 kwietnia 2015 r. dokonał obwieszczenia o terminie licytacji, który został wyznaczony na dzień 12 maja 2015 r.

W ocenie Sądu Okręgowego w Warszawie analiza czynności podejmowanych przez organ egzekucyjny w objętym skargą postępowaniu, jak również etapu, na którym znajdowała się sprawa w chwili wniesienia skargi, prowadzi do wniosku, iż nie spełniły się przesłanki stwierdzenia przewlekłości postępowania w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania. Zdaniem sądu rozpoznającego skargę nie może umknąć, że „postępowanie egzekucyjne znajduje się aktualnie na etapie nadzoru nad egzekucją z nieruchomości prowadzoną przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy, w toku którego udział i możliwość podejmowania czynności przez komornika są w dużym stopniu ograniczone, a długość prowadzenia tego etapu postępowania egzekucyjnego nie może wpływać na ocenę prawidłowego i terminowego dokonywania

przez komornika czynności. Ponadto, długość wcześniejszego etapu postępowania, tj. od chwili wniesienia wniosku o wszczęcie egzekucji do momentu wszczęcia egzekucji z nieruchomości, wynikała z kilku kwestii, na które komornik również nie miał wpływu. Egzekucja wszczęta została na wniosek byłej żony skarżącego w celu wyegzekwowania zaległych alimentów w dniu 31 marca 2003 r. Komornik do marca 2005 r. systematycznie podejmował czynności zmierzające do wyegzekwowania należności. Przerwa w czynnościach wystąpiła do grudnia 2006 r. z uwagi na niepodjęmowanie działań przez wierzycielkę (...). Następnie brak podejmowania działań przez komornika wynikał z prowadzenia postępowania rozwodowego między wierzycielką a dłużnikiem, którego wynik był istotny dla egzekucji wobec złożonego wniosku wierzycielki o skierowanie egzekucji do udziału dłużnika we własności ich wspólnego mieszkania. Postępowanie to zakończyło się dopiero w dniu 17 maja 2013 r. Po zwrocie akt przez Sąd Apelacyjny komornik podejmował czynności systematycznie w celu przeprowadzenia egzekucji z ułamkowej części nieruchomości²⁰. Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy w Warszawie doszedł do przekonania, iż „okresowa beczynność komornika w podejmowaniu czynności nie mogła doprowadzić do stwierdzenia, że w sprawie doszło do nieuzasadnionej zwłoki w egzekucji należności od skarżącego”²¹.

4. Orzeczenie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 3 marca 2020 r. wydane w sprawie XXVII S 6/20²²

Przedmiotem rozpoznania w analizowanym postępowaniu była skarga Gniado z dnia 31 grudnia 2019 r. na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w sprawie prowadzonej przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla m.st. Warszawy²³

²⁰ Zob. cyt. postanowienie SO w Warszawie z dnia 24 lipca 2018 r., XXVII S 1/18, niepubl.

²¹ *Ibidem*.

²² Niepublikowane.

²³ Kmp 46/03.

oraz w postępowaniu toczącym się przed Sądem Rejonowym dla m.st. Warszawy²⁴. We wskazanym orzeczeniu Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił odrzucić skargę w zakresie postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym dla m.st. Warszawy²⁵ oraz oddalić skargę w pozostałym zakresie.

Jak wynika z uzasadnienia rozstrzygnięcia, Sąd Okręgowy w Warszawie odrzucił częściowo skargę jako niedopuszczalną, uznając, że została ona złożona po prawomocnym zakończeniu sprawy²⁶ w związku z uprawnieniem się postanowienia z dnia 14 czerwca 2019 r. o przysądzeniu własności, a także uprawomocnieniem się (wobec braku zarzutów) planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości sporządzonego przez komornika w dniu 12 listopada 2019 r.²⁷

Odnosząc się zaś do skargi dłużnika na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy egzekucyjnej prowadzonej przez komornika pod sygnaturą akt Kmp 46/03, Sąd Okręgowy w Warszawie zauważył, że postanowieniem z dnia 24 lipca 2018 r. w sprawie XXVII S 1/18 oddalił już skargę dłużnika na przewlekłość tego postępowania. Z tego względu, mimo że dłużnik wniósł skargę z zachowaniem terminu określonego w art. 14 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania, możliwość badania, czy wystąpiła w sprawie egzekucyjnej Kmp 46/03 przewlekłość, ograniczony jest do okresu po dacie 21 lipca 2018 r. Ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy w stosunku do okresu, o którym już prawomocnie orzeczono, jest niedopuszczalne. Analizując zaś stan postępowania egzekucyjnego po dacie 21 lipca 2018 r., Sąd Okręgowy w Warszawie stwierdził, że na dzień wniesienia kolejnej skargi z dnia 31 grudnia 2019 r. nie wystąpiły przesłanki stwierdzenia przewlekłości postępowania w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy. Już w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie²⁸ podkreślono, że postępowanie egzekucyjne

²⁴ I Co 583/14.

²⁵ I Co 583/14.

²⁶ I Co 583/14.

²⁷ Kmp 46/03.

²⁸ XXVII S 1/2018.

w chwili rozpoznawania skargi znajdowało się na etapie nadzoru nad egzekucją z nieruchomości prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy, w toku którego udział i możliwość podejmowania czynności przez komornika jest w dużym stopniu ograniczony, a długość prowadzenia tego etapu postępowania egzekucyjnego nie może wpływać na ocenę prawidłowego i terminowego dokonywania czynności przez komornika. Komornik podejmował czynności systematycznie w celu przeprowadzenia egzekucji z ułamkowej części nieruchomości. Po uprawomocnieniu się postanowienia z dnia 14 czerwca 2019 r. o przysądzeniu własności, co nastąpiło z dniem 8 października 2019 r., i otrzymania zobowiązania od sądu, komornik w dniu 12 listopada 2019 r. sporządził projekt planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości. Plan podziału nie został zaskarżony przez żadną ze stron, co oznacza, że jest już prawomocny. Co do braku wypłacenia przez komornika na rzecz dłużnika z sumy uzyskanej z egzekucji kwoty 77 381,89 zł, Sąd Okręgowy w Warszawie stwierdził, że zostanie ona przekazana dłużnikowi po przystąpieniu przez komornika do wykonania planu podziału, co nastąpi niezwłocznie z uwagi na uprawomocnienie się planu podziału. Jako podstawę oddalenia skargi w zakresie postępowania pod sygn. Kmp 46/03 Sąd Okręgowy w Warszawie wskazał art. 12 ust. 1 ustawy.

5. Problem fragmentacji postępowania w orzecznictwie ETPC

Zarzut stosowania przez sądy polskie w sprawach ze skarg na przewlekłość postępowania tzw. fragmentacji (fragmentaryzacji) postępowania formułowany był w wielu orzeczeniach ETPC. We wzmiankowanym wcześniej wyroku pilotażowym z dnia 7 lipca 2015 r. w połączonych sprawach ze skarg Rutkowskiego, Orlikowskiego i Grabowskiej przeciwko Polsce²⁹ Trybunał wyraźnie zaznaczył, że jednym z głównych problemów wadliwego funkcjonowania na gruncie prawa polskiego skargi na przewlekłość

²⁹ Skargi nr 72287/10, nr 13927/11 i nr 46187/11; Lex nr 1749574.

postępowania³⁰ jest niestosowanie przez polskie sądy linii orzeczniczej ETPC w zakresie oceny rozsądnej długości postępowania, w szczególności jego wyroków uznających, że okres, który należy uwzględnić, obejmuje całość postępowania krajowego. Trybunał zauważył przy tym, że już w wyroku Majewski przeciwko Polsce, wydanym w dniu 11 października 2005 r.³¹, zwrócono władzom polskim uwagę na potrzebę uwzględnienia standardu orzeczniczego Trybunału, zgodnie z którym sąd rozpoznający skargę na przewlekłość postępowania musi objąć przedmiotem badania całość postępowania na wszystkich jego etapach. Jako niezgodną z art. 6 ust. 1 Konwencji uznano stosowaną przez sądy polskie tzw. fragmentaryzację postępowania. W opinii ETPC, mimo że ta podstawowa zasada została wielokrotnie powtórzona w kolejnych wyrokach przeciwko Polsce, dopiero w uchwale z dnia 28 marca 2013 r.³² Sąd Najwyższy przyjął, że w świetle standardów konwencyjnych zasada fragmentaryzacji postępowań nie ma uzasadnionych podstaw. Zdaniem ETPC podjęta uchwała nie likwiduje problemów systemowych, które zostały zidentyfikowane przez Trybunał, zwłaszcza że nie ustalono jeszcze, czy sądy niższej instancji wprowadziły ją w życie. Dodatkowo, uchwała ta nie rozwiązuje problemów ze sprawami, które zawisły już w Trybunale.

Należy zaznaczyć, że w uzasadnieniu projektu ustawy³³ z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz

³⁰ Szczegółowo na ten temat zob.: O. Piaskowska, *Problemy systemowe skargi na przewlekłość postępowania. Uwagi na tle wyroku pilotażowego ETPC z 7.07.2015 r. w sprawie Rutkowski i inni v. Polska* [w:] *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, pod red. T. Erecińskiego, P. Grzegorzcyka, K. Weitza, Warszawa 2016, s. 1354–1360; A. Pietryka, *Przewlekłość jako problem strukturalny w Polsce – analiza wyroku Rutkowski i inni przeciwko Polsce*, HFPC Analizy i Rekomendacje 2015, nr 9; J. Czepek, M. Lubiszewski, *Procedura wyroku pilotażowego w praktyce Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Warszawa 2016.

³¹ Skarga nr 52690/99, Lex nr 157603.

³² III SPZP 1/13.

³³ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 851.

niektórych innych ustaw³⁴ wskazano jednoznacznie, że potrzeba podjęcia prac legislacyjnych nad zmianą ustawy o skardze na przewlekłość postępowania wynikała z konieczności wykonania wyroku pilotażowego ETPC z dnia 7 lipca 2015 r. Celem wprowadzonych zmian było m.in. uniemożliwienie sądom ograniczenia rozpoznania skargi tylko do etapu, na jakim znajduje się postępowanie, co miało zostać osiągnięte poprzez modyfikację kryteriów oceny pojęcia rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie. Ostatecznie na mocy noweli z 2016 r. dodano do art. 1 ust. 3 oraz zmieniono przepisy art. 2, 4, 9, 12, 14 i 17 ustawy. Na szczególną uwagę zasługuje wprowadzenie w art. 1 ust. 3 dyrektywy interpretacyjnej, wskazującej sposób, w jaki należy ustalać znaczenie przepisów zawartych w ustawie o skardze. Na mocy tej regulacji stosowanie przepisów ustawy winno odbywać się zgodnie ze standardami wynikającymi z EKPC. Według *opinio communis* obowiązek organów sądowych stosujących ustawę o skardze na przewlekłość postępowania nie sprowadza się przy tym do stosowania samego tekstu EKPC, lecz wynikających z tego tekstu standardów, których treść kształtuje przede wszystkim orzecznictwo ETPC. Zgodnie z tymi standardami na sądzie krajowym rozpoznającym skargę spoczywa obowiązek badania z urzędu, czy doszło do przewlekłości postępowania, niezależnie od podniesionych w skardze zarzutów. Obowiązkiem sądu jest przy tym zbadanie całego postępowania, a nie tylko jego fragmentu.

Na mocy noweli dodano również w ust. 2 art. 2 zdanie drugie ustawy, zgodnie z którym, dokonując merytorycznej oceny skargi, uwzględnia się łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona. Z kolei w dodanym do art. 12 ust. 7 wyjaśniono, że jeżeli do przewlekłości postępowania doszło w postępowaniu przed więcej niż jednym organem, przyznając sumę pieniężną, sąd wskazuje, w jakiej części wypłaty dokonuje dany organ.

³⁴ Dz.U. z 2016 r., poz. 2103; dalej: nowela z 2016 r.

6. Praktyka orzecznicza sądów rozpoznających skargę na przewlekłość postępowania egzekucyjnego

Analizą praktyki orzeczniczej sądów krajowych w sprawach ze skarg na przewlekłość postępowania egzekucyjnego zajęli się w polskiej literaturze przedmiotu przede wszystkim P. Feliga³⁵ i K. Flaga-Gieruszyńska³⁶. Zdaniem pierwszego z autorów w orzecznictwie nie budzi większych zastrzeżeń pogląd, że „skargę o stwierdzenie przewlekłości postępowania można wnieść – zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy – w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, w tym także w postępowaniu o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, oraz w innym niż wyżej wskazane postępowaniu dotyczącym wykonania orzeczenia sądowego, które prowadzi komornik sądowy lub sąd³⁷. Według P. Feligi: „Skarga może dotyczyć także stwierdzenia przewlekłości postępowania odwoławczego, wszczętego na skutek złożenia w toku postępowania egzekucyjnego szczególnego środka zaskarżenia – skargi na czynności komornika (art. 767 k.p.c.) lub zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji (art. 1027 § 2 k.p.c.) – albo środka odwoławczego w postaci zażalenia (np. art. 773 § 3, art. 932 w zw. z art. 767 § 3 k.p.c., w tym także zażalenia dłużnika na postanowienie o nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności (art. 795 k.p.c.)³⁸.

³⁵ Zob. P. Feliga, *Skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania egzekucyjnego. Europejski Trybunał Praw Człowieka a sądy krajowe – podobieństwa i różnice w poglądach (część 1)*, PPE 2012, nr 3–6, s. 47–51.

³⁶ Zob. K. Flaga-Gieruszyńska, *Skarga na naruszenie prawa strony do załatwienia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu egzekucyjnym [w:] Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Zbiór studiów*, pod red. J. Misztal-Koneckiej, Sopot 2017, s. 206–207.

³⁷ P. Feliga, *Skarga...*, *op. cit.*, s. 49–50.

³⁸ P. Feliga, *Skarga...*, *op. cit.*, s. 50 i przywołane tam wypowiedzi judykatury. Moim zdaniem zapatrywanie o dopuszczalności wniesienia skargi na przewlekłość postępowań sądowych wywołanych wniesieniem skargi na czynności komornika, czy zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucyjnej, a także postępowania zażaleniowego wywołanego wniesieniem zażalenia na postanowienie sądu wydane w postępowaniu egzekucyjnym, nie nadaje się raczej do obrony. Postępowania te mają bowiem charakter wypadkowy (incydentalny) w stosunku do postępowania egzekucyjnego. Zgodnie zaś z utrwalonym poglądem judykatury przepisy ustawy nie przewidują odrębnej skargi na przewlekłość postępowania incydentalnego (por. przykładowo postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2014 r., III SPP 227/14, Lex nr 1552610 oraz z dnia 16 czerwca 2015 r., III SPP 12/15, Lex nr 2051078).

Podobne, jak się wydaje, stanowisko zajęła K. Flaga-Gieruszyńska, która na potwierdzenie poglądu o odpowiedzialności każdego organu (tj. sądu lub komornika sądowego), przeciwko któremu skierowano skargę, za zaistnienie zwłoki w postępowaniu egzekucyjnym, przywołała niepublikowane postanowienie Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 24 listopada 2006 r. (S 94/06)³⁹. Jak zauważyła autorka, w sprawie tej „ustalono, że przyczyną przewlekłości postępowania egzekucyjnego było długotrwałe rozpatrywanie przez sąd rejonowy skargi na czynności komornika, przy czym sąd ten przez długi okres przetrzymywał akta komornicze (Km). Sam skarżący zresztą – co podkreślił sąd w uzasadnieniu – nie upatrywał przyczyn beczynności w zachowaniu komornika, lecz sądu rozpatrującego skargę na czynności komornika. W tej sytuacji sąd okręgowy skargę na przewlekłość postępowania egzekucyjnego oddalił, podkreślając jednocześnie, że skarżący (którym był dłużnik) może wystąpić z osobną skargą o stwierdzenie przewlekłości postępowania sądowego wywołanego skargą na czynności komornika”⁴⁰.

Zdaniem K. Flagi-Gieruszyńskiej „z uwagi na silne powiązanie występujące pomiędzy komornikiem sądowym a sądem wykonującym m.in. funkcje nadzorcze, może zaistnieć w praktyce sytuacja, w której podmiot wnoszący skargę nie będzie w stanie precyzyjnie zakreślić, który z tych podmiotów ponosi odpowiedzialność za zaistnienie przewlekłości postępowania egzekucyjnego. W takim przypadku nie ma żadnych przeszkód, aby złożyć w jednym piśmie procesowym skargę obejmującą przewlekłość postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika, jak i postępowania sądowego wywołaną skargą na czynności komornika (z repertorium Co) w tej właśnie sprawie egzekucyjnej. W takim przypadku sąd winien objąć swoim rozstrzygnięciem obie skargi⁴¹ i ustalić stopień

³⁹ Orzeczenie to odnotowali wcześniej P. Górecki, S. Stachowiak, P. Wiliński, *Skarga na przewlekłość postępowania przygotowawczego i sądowego. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2010, art. 1, s. 32.

⁴⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, *Skarga...*, s. 206.

⁴¹ Formułując to stanowisko, K. Flaga-Gieruszyńska odwołała się do innego, niepublikowanego orzeczenia SO w Poznaniu z dnia 14 października 2005 r. wydanego w połączonych sprawach II S 123/05 i II S 149/05.

przyczynienia się każdego z tych organów do przewlekłości postępowania, jeśli stwierdzi taką cechę w tych konkretnych okolicznościach”⁴².

Jak się wydaje, przedstawione przez P. Feligę i K. Flagę-Gieruszyńską wypowiedzi judykatury wywarły niemały wpływ na orzecznictwo sądów powszechnych w sprawach ze skarg na przewlekłość postępowania egzekucyjnego, czego dobrym przykładem są powołane w punktach 2–4 niniejszego opracowania orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Warszawie i Sądu Okręgowego w Warszawie. Niestety nie zostały one poddane krytycznej ocenie w piśmiennictwie.

7. Standard orzeczniczy ETPC w świetle wybranych judykatów w sprawach polskich

Nietrudno zaś zauważyć, że prezentowana w judykaturze linia orzecznicza nie koresponduje z ugruntowanym poglądem ETPC, zgodnie z którym obowiązkiem sądu rozpoznającego skargę jest zbadanie całego skarżonego postępowania od chwili jego wszczęcia do zakończenia. Za niedopuszczalne w świetle tego orzecznictwa uznaje się ograniczenie badania sprawy wyłącznie do fragmentu postępowania obejmującego jeden z jego etapów lub związanego z czynnościami podejmowanymi przez określony organ. Jako przykład należy przywołać w tym miejscu wyrok z dnia 13 stycznia 2009 r. w sprawie Sokołowska przeciwko Polsce,⁴³ w którym ETPC ocenił jako nieprawidłowe wzięcie pod uwagę przez sąd krajowy jedynie fragmentu postępowania, obejmującego określony przedział czasowy, objętego sygnaturą wskazaną w tytule skargi. Zdaniem Trybunału obowiązkiem sądu było zbadanie całego postępowania, a nie tylko jego fragmentu. Trybunał zwrócił uwagę, że badana sprawa była wielokrotnie rejestrowana przez sądy. Wskazanie przez skarżącą jedynie jednej z sygnatur akt sprawy nie pozwalało sądowi rozpoznającemu skargę na dokonanie fragmentacji postępowania,

⁴² K. Flaga-Gieruszyńska, *Skarga...*, *op. cit.*, s. 207.

⁴³ Skarga nr 7743/06, Lex nr 478086.

tym bardziej że w uzasadnieniu skargi skarżąca opisała przebieg całego postępowania. Nieprecyzyjne określenie przez skarżącą sygnatury akt sprawy nie stanowiło – w ocenie Trybunału – przeszkody uniemożliwiającej merytoryczne rozpoznanie skargi. Z kolei w wyroku z dnia 28 czerwca 2011 r. w sprawie Sikorska przeciwko Polsce⁴⁴ ETPC podkreślił, iż do sędziego badającego pismo procesowe w przypadku ewentualnych rozbieżności między jego treścią a tytułem nadanym pismu przez stronę należy dokonanie kwalifikacji prawnej odpowiadającej treści wniosku. W razie wątpliwości sędzia może wezwać powoda do złożenia wyjaśnień co do charakteru środka zaskarżenia, który powód miał zamiar wnieść. W rozpoznawanej sprawie Trybunał podzielił stanowisko skarżącej, że sąd apelacyjny działał niezgodnie z prawem krajowym i nie zapoznał się z treścią pisma skarżącej, ograniczając się jedynie do jego tytułu, co w konsekwencji spowodowało zastosowanie błędnej kwalifikacji i uznanie pisma za skargę wniesioną na podstawie art. 5 ustawy. Zdaniem Trybunału wprowadzie skarżąca oznaczyła wniesiony przez siebie środek, w którym zakwestionowała nadmierną długość postępowania takim tytułem, jaki nosi skarga wnoszona na podstawie art. 5 ustawy, to jednak treść wniosku, a w szczególności przywołane okoliczności sprawy wskazujące, że chodzi o zakończone już postępowanie, czy też wnioskowana wysokość odszkodowania, dużo większa od wysokości, o jaką można było wtedy wnosić w zakresie skargi na podstawie art. 5 ustawy, jednoznacznie uzasadniały pogląd, że złożone pismo nie stanowiło tego rodzaju skargi.

8. Analiza i ocena wybranych judykatów

Mając na względzie powyższe uwagi, za zasadny należy uznać pogląd, zgodnie z którym w przedstawionych w punktach 2–4 niniejszego opracowania orzeczeniach doszło do bezzasadnej fragmentacji postępowania egzekucyjnego (Kmp 46/03). Jeśli chodzi o skargę skierowaną do Sądu

⁴⁴ Skarga nr 19616/08, Lex nr 846393.

Apelacyjnego w Warszawie⁴⁵, to sąd ten wadliwie przyjął, że może uczynić przedmiotem swoich ustaleń wyłącznie przebieg postępowania sądowego toczącego się przed Sądem Rejonowym dla m.st. Warszawy (I Co 583/14) oraz przed Sądem Okręgowym w Warszawie (XXVII Cz 1571/16). Jak się wydaje, w opisywanym przypadku Sąd Apelacyjny w Warszawie założył, że przywołane wyżej postępowania sądowe mają charakter w pełni samoistny i podlegają odrębnemu zaskarżeniu skargą. Prawdopodobnie także z tego powodu nie doszło do zawiadomienia o skardze komornika sądowego jako organu prowadzącego postępowanie egzekucyjne od 2003 r., a sąd rozpoznający skargę nie objął badaniem postępowania egzekucyjnego od chwili zawiadomienia dłużnika o wszczęciu postępowania egzekucyjnego, do którego doszło w 2003 r.

Wprawdzie w postanowieniu z dnia 24 lipca 2018 r., wydanym w sprawie XXVII S 1/18, Sąd Okręgowy w Warszawie objął analizą cały okres od chwili wszczęcia postępowania egzekucyjnego do chwili wniesienia skargi, to jednak bezzasadnie uznał, że skarga obejmuje wyłącznie czynności komornika, a nie także sądu rejonowego i sądu okręgowego, do którego wnoszono zażalenia na postanowienia wydane przez sąd rejonowy działający zarówno jako organ nadzorczy, jak i organ egzekucyjny w egzekucji z udziału w nieruchomości (od chwili wydania postanowienia w przedmiocie przybicia). W związku z tym sąd ten nie zawiadomił o wniesionej przez dłużnika skardze prezesów właściwych sądów. Istotne wątpliwości budzi również dokonana przez Sąd Okręgowy ocena ewidentnych przerw w czynnościach, których dopuścił się komornik, w szczególności w okresie, kiedy akta egzekucyjne zostały wypożyczone do sprawy prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie (VI C 1504/02) i zwrócone dopiero po kilku latach. Sam fakt wypożyczenia akt egzekucyjnych

⁴⁵ Należy przyjąć, że sąd ten wadliwie uznał, iż jego właściwość do rozpoznania skargi wynika z art. 4 ust. 1a ustawy. W realiach sprawy uzasadnione było raczej przekazanie jej według właściwości określonej na podstawie art. 4 ust. 4 ustawy, tym bardziej że Sąd Apelacyjny miał wiedzę o tym, iż akta sprawy Co 583/14 zostały założone w związku z wnioskiem o wszczęcie egzekucji z udziału w nieruchomości, który złożono dopiero po około 10 latach od zawiadomienia dłużnika o wszczęciu postępowania egzekucyjnego.

nie może stanowić wystarczającego usprawiedliwienia do niepodjęcia przez komornika na bieżąco czynności w postępowaniu egzekucyjnym. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w myśl art. 767² § 2 k.p.c. także wniesienie skargi na czynności komornika nie wstrzymuje postępowania egzekucyjnego ani wykonania zaskarżonej czynności, chyba że sąd zawiesi postępowanie lub wstrzyma dokonanie czynności. Z uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie nie wynika zaś, by istniały jakiegokolwiek podstawy prawne do niepodjęcia przez komornika czynności egzekucyjnych. Podana przyczyna – wypożyczenie akt egzekucyjnych do sprawy sądowi – z pewnością nie stanowi takiej podstawy.

Za wadliwe należy również uznać postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 3 marca 2020 r., wydane w sprawie o sygn. XXVII S 6/20. W szczególności sąd ten bezzasadnie ocenił, że doszło do zakończenia postępowania skutkującego częściowym odrzuceniem skargi. Uwzględniając standardy orzecznicze ETPC, należało raczej przyjąć, że dla skarżącego (w tym przypadku dłużnika egzekwowanego) postępowanie w sprawie egzekucyjnej jeszcze się nie zakończyło, skoro nie zwrócono mu kwoty należnej z tytułu sporządzonego planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości. Z uwagi na przebieg postępowania egzekucyjnego konieczne było więc zawiadomienie o toczącym się postępowaniu skargowym nie tylko prezesów właściwych sądów, ale również komornika sądowego prowadzącego postępowanie egzekucyjne. Wypada dodać, że w uzasadnieniu analizowanego orzeczenia Sąd Okręgowy w Warszawie nie wskazał, czy oprócz egzekucji z udziału w nieruchomości komornik prowadził czynności egzekucyjne skierowane do innych składników majątku dłużnika. Należy uznać, iż dopiero zakończenie całego postępowania egzekucyjnego uzasadniałoby pogląd, że skarga jako niedopuszczalna podlegała odrzuceniu.

9. Wnioski

W uwagach końcowych warto podkreślić, że celem wprowadzonych nowelą z 2016 r. zmian w ustawie o skardze na przewlekłość postępowania

było m.in. uniemożliwienie sądom krajowym dokonywania tzw. fragmentacji postępowania. Jak się wydaje, cel ten nie został w pełni osiągnięty, czego przykładem są analizowane orzeczenia sądów powszechnych.

Problem niedopuszczalnej fragmentacji postępowania, wielokrotnie wytykany sądom krajowym przez ETPC, dotyczy w szczególności rozpoznawania skarg na przewlekłość postępowania egzekucyjnego. Stosunkowo często postępowanie to toczy się jednocześnie przed komornikiem i sądem rejonowym⁴⁶, który może działać zarówno w charakterze organu egzekucyjnego (np. w egzekucji z nieruchomości), jak i sądu egzekucyjnego. Uwzględniając standard orzeczniczy ETPC, obowiązkiem sądu rozpoznającego skargę jest zbadanie całego postępowania egzekucyjnego od chwili jego wszczęcia w stosunku do skarżącego do chwili wniesienia skargi. W przypadku gdy postępowanie toczy się lub toczyło przed kilkoma organami, niezbędne jest zawiadomienie każdego z nich o wniesionej skardze w celu ewentualnego przystąpienia do postępowania skargowego. W przypadku odpowiedzialności kilku organów za przewlekłość postępowania sąd powinien dokonać odpowiedniej repartycji odpowiedzialności przewidzianej w art. 12 ust. 7 ustawy. Repartycja ta może w szczególności polegać na zasądzeniu odpowiednich kwot od komornika i właściwych sądów, które w różnym stopniu przyczyniły się do przewlekłości objętego skargą postępowania egzekucyjnego.

⁴⁶ Mając na uwadze nowy model środków zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym, wprowadzony na mocy nowelizacji k.p.c. dokonanej ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.), należy stwierdzić, iż niezwykle rzadko do przewlekłości postępowania egzekucyjnego będzie mógł się przyczynić sąd okręgowy, choć teoretycznie jest to możliwe (np. w przypadku rozpoznawania przez ten sąd zażaleń od postanowień wydanych przez sąd rejonowy).

STRESZCZENIE Opłaty egzekucyjne w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. po dniu 1 stycznia 2019 r.

W niniejszym opracowaniu dokonano analizy opłat egzekucyjnych pobieranych w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela oraz z powodu beczynności wierzyciela. Przepisy ustawy o kosztach komorniczych wprowadziły bowiem nową zasadę, zgodnie z którą w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela albo z powodu beczynności wierzyciela opłata egzekucyjna będzie obciążała wierzyciela. Ustawodawca wprowadził jednak wyjątki od powyższej reguły. W niniejszym opracowaniu podjęto próbę usystematyzowania powyższych przypadków, tak aby nie było żadnych wątpliwości, w jakich sytuacjach opłaty będą obciążały wierzyciela, a w jakich dłużnika.

Słowa kluczowe: *opłata egzekucyjna, opłata egzekucyjna obciążająca wierzyciela, opłata egzekucyjna obciążająca dłużnika, postępowanie egzekucyjne, umorzenie postępowania, ustawa o kosztach komorniczych*

SUMMARY Enforcement Fees in Case of Discontinuing Proceedings upon Request of a Creditor or under art. 824 § 1(4) Code of Civil Proceedings after 1 January 2019

This study analyses enforcement fees collected in case of discontinuing proceedings upon request of a creditor or due to inactivity of a creditor. Regulations of the Act on bailiff costs introduced a new rule, according to which in case of the discontinuation of enforcement proceedings upon request of a creditor or due to inactivity of a creditor, an enforcement fee will encumber a creditor. However, the legislator introduced exceptions from that rule. This study is an attempt at systematising such cases, to clear up any doubts about situations in which a fee will be collected from a creditor or from a debtor.

Keywords: *an enforcement fee, an enforcement fee charged from a creditor, an enforcement fee charged from a debtor, enforcement proceedings, discontinuation of proceedings, Act on bailiff costs*

Opłaty egzekucyjne w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. po dniu 1 stycznia 2019 r.

I. Wstęp

Z dniem 1 stycznia 2019 r. weszły w życie: 1) ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych¹ oraz 2) ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych².

W myśl art. 305 u.k.s. utraciła moc ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji³, przy czym, zgodnie z art. 52 ust. 1 u.k.k., do postępowań wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie u.k.k. stosuje się przepisy dotychczasowe. Wyjątek od tej zasady został wskazany w art. 52 ust. 2 u.k.k., zgodnie z którym do

¹ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 850, 1090; dalej: u.k.s.

² T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 210; dalej: u.k.k.

³ T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309, 1669; dalej: u.k.s.e.

postępowań określonych w ust. 1 przepisy art. 29 i art. 30 u.k.k. stosuje się od dnia wejścia w życie u.k.k., przy czym wyrokiem z dnia 1 grudnia 2020 r.⁴ Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 52 ust. 2 u.k.k. w zakresie, w jakim dotyczy umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela, złożony przed dniem wejścia w życie tej ustawy jest niezgodny z art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W art. 29 ust. 1–3 u.k.k. zostały uregulowane opłaty egzekucyjne należne w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁵.

Szczególnym rodzajem opłaty jest opłata z art. 30 u.k.k. pobierana w przypadku oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub wskazania we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby niebędącej dłużnikiem. Podkreślić przy tym należy, iż pobranie opłaty, o której mowa w art. 30 u.k.k., będzie także możliwe w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela, jeśli w toku prowadzonego postępowania zostanie ustalone, że w sprawie doszło do oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub egzekucja została skierowana do osoby niebędącej dłużnikiem.

Powyższe przepisy stanowią częściowo odpowiednik instytucji, jaka uregulowana była w art. 49 ust. 2 u.k.s.e. Wprowadziły jednak zupełnie nowe rozwiązania, które zostaną omówione poniżej.

2. Opłata obciążająca wierzyciela

Przepisy u.k.k. wprowadzają nową zasadę, zgodnie z którą w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. opłata egzekucyjna będzie obciążała wierzyciela.

⁴ P 6/19.

⁵ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.; dalej: k.p.c.

Powyższe rozwiązanie nie było wcześniej znane ustawie i stanowi niewątpliwie istotny wyłom od obowiązującej do dnia 31 grudnia 2018 r. zasady odpowiedzialności dłużnika za koszty celowej egzekucji.

Jak wskazano w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy o kosztach komorniczych⁶, rozwiązania zawarte w art. 49 ust. 2 u.k.s.e. powodowały „konsekwencje trudne do zaakceptowania, gdyż dłużnik, który ma wolę zaspokojenia wierzyciela i środki pozwalające na prowadzenie egzekucji, nie ma wpływu na działania wierzyciela. To wierzyciel podejmuje bowiem decyzję o złożeniu wniosku o wszczęcie egzekucji oraz wniosku o umorzenie postępowania egzekucyjnego. Opisany mechanizm w wielu sytuacjach służył szykanowaniu dłużników i generowaniu dodatkowych kosztów. W konsekwencji dochodziło do niekontrolowanego rozrostu rynku obrotu wierzytelnościami. Obciążanie dłużnika opłatą egzekucyjną w razie umorzenia postępowania z woli wierzyciela (na skutek jego wniosku albo bezczynności) nie znajduje też uzasadnienia systemowego. Z przepisu art. 203 § 3 k.p.c. wynika, że w razie cofnięcia pozwu pozwany może złożyć wniosek o przyznanie mu kosztów, co oznacza, że w takim przypadku powód jest traktowany jako strona przegrywająca proces”⁷.

M. Klonowski ponadto wskazuje, że „dotychczasowe przepisy nadzbyt często wykorzystywane były do szykany dłużnika. Zdarzali się wierzyciele, którzy kilkakrotnie w ciągu roku wszczynali egzekucję na podstawie tego tytułu wykonawczego, a każdorazowe cofnięcie wniosku powodowało wzrost zadłużenia dłużnika. Tym samym dotychczasowy mechanizm używany był do wpędzenia dłużnika w spiralę długu, z której nie sposób było się w niektórych przypadkach wydobyć”⁸.

Mając na względzie powyższą argumentację, ustawodawca, w określonych przypadkach, przeniósł ciężar związany z ponoszeniem opłat egzekucyjnych z dłużnika na wierzyciela.

⁶ Druk sejmowy nr 1581.

⁷ *Ibidem*, s. 9.

⁸ M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwersa, Warszawa 2019, s. 1008.

Analiza przepisów art. 29 i art. 30 u.k.k. pozwala na wyodrębnienie czterech przypadków, w których opłata egzekucyjna będzie obciążała wierzyciela, a mianowicie:

- umorzenie postępowania nastąpiło na wniosek wierzyciela złożony przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji i wierzyciel nie wskazał we wniosku przyczyny umorzenia albo wskazał taką przyczynę, ale nie wykazał, że przyczyna umorzenia postępowania egzekucyjnego wiąże się ze spełnieniem świadczenia przez dłużnika po skierowaniu przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji (art. 29 ust. 2 w zw. z art. 29 ust. 1 u.k.k.);
- umorzenie postępowania nastąpiło na wniosek wierzyciela złożony po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji i wierzyciel nie wskazał we wniosku przyczyny umorzenia albo wskazał taką przyczynę, ale nie wykazał, że przyczyna umorzenia postępowania egzekucyjnego wiąże się ze spełnieniem świadczenia przez dłużnika albo z zawarciem porozumienia między wierzycielem a dłużnikiem dotyczącego sposobu lub terminu spełnienia świadczenia po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji (art. 29 ust. 1 zd. 1 u.k.k.);
- umorzenie postępowania nastąpiło z urzędu na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. z powodu beczynności wierzyciela (art. 29 ust. 1 zd. 1 u.k.k.);
- wszczęcie postępowania egzekucyjnego było oczywiście niecelowe lub we wniosku o wszczęcie egzekucji została wskazana osoba niebędąca dłużnikiem (art. 30 u.k.k.).

W pierwszym przypadku ustawodawca wskazał, iż opłata jest stała i wynosi 100 zł (sto złotych).

Powyższe rozwiązanie jest jasne i nie budzi żadnych wątpliwości. Umorzenie postępowania następuje na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c., na wniosek wierzyciela złożony komornikowi przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji.

Na komorniku spoczywa zatem obowiązek ustalenia, czy wniosek wierzyciela został złożony przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. Należy przy tym wskazać, że w myśl art. 165

§ 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oddanie pisma procesowego w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe⁹ lub w placówce pocztowej operatora świadczącego pocztowe usługi powszechne w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej jest równoznaczne z wniesieniem tego pisma do komornika.

W przypadku drugim i trzecim, stosownie do art. 29 ust. 1 zd. 1 u.k.k., wierzyciela obciąża opłata stosunkowa w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania.

Podkreślić również należy, iż pojęcie świadczenia pozostałego do wyegzekwowania było już użyte w art. 49 ust. 2 u.k.s.e.

Za świadczenie pozostałe do wyegzekwowania uznaje się kwotę pozostającą w egzekucji na dzień złożenia wniosku o umorzenie postępowania¹⁰.

Świadczenie pozostałe do wyegzekwowania będzie w całości pokrywało się z egzekwowanym świadczeniem w przypadku niewyegzekwowania przez komornika żadnej należności.

Z uwagi na powyższe, przy ustalaniu świadczenia pozostałego do wyegzekwowania należy niewątpliwie posiłkować się art. 23 ust. 2 u.k.k., stanowiącym odpowiednik art. 46 u.k.s.e. W myśl powołanego przepisu do wartości świadczenia wlicza się należność główną wraz z odsetkami, kosztami i innymi należnościami ubocznymi, z wyjątkiem kosztów zastępstwa prawnego i kosztów komorniczych należnych w postępowaniu egzekucyjnym, w którym jest obliczana opłata.

W przypadku wyegzekwowania przez komornika części świadczenia, za świadczenie pozostałe do wyegzekwowania należy uznać świadczenie ustalone zgodnie z art. 23 ust. 2 u.k.k. pomniejszone o wysokość wyegzekwowanego świadczenia¹¹.

⁹ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1041, 2320.

¹⁰ M. Simbierowicz, T. Skoczylas, *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 652.

¹¹ Tak też: I. Kunicki, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 168.

Za świadczenie pozostałe do wyegzekwowania należy również uznać świadczenie, jakie zostało spełnione przez dłużnika bezpośrednio wierzycielowi. W tym przedmiocie aktualna pozostaje teza uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2009 r.¹², zgodnie z którą w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela po zawiadomieniu dłużnika o wszczęciu egzekucji, od świadczenia spełnionego przez dłużnika bezpośrednio wierzycielowi, komornik pobiera opłatę określoną w art. 49 ust. 2 zd. 1 u.k.s.e. Jak wskazano w uzasadnieniu uchwały, „wyniki wykładni językowej, systemowej oraz funkcjonalnej art. 49 ust. 1, 2 i 5 u.k.s.e. nie usprawiedliwiają zatem wniosku, że w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na żądanie wierzyciela – podyktowane dobrowolną zapłatą egzekwowanej należności – zgłoszone po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, nie ma podstaw do pobrania od dłużnika opłaty stosunkowej od spełnionego w ten sposób świadczenia. Przeciwnie, wskazują na to, że w takiej sytuacji od świadczenia spełnionego przez dłużnika bezpośrednio do rąk wierzyciela komornik pobiera opłatę przewidzianą w art. 49 ust. 2 zd. 1 u.k.s.e.”¹³.

O ile zatem obliczenie opłaty stanowiącej 5% świadczenia pozostałego do wyegzekwowania nie budzi żadnych wątpliwości, o tyle kwestią bardziej skomplikowaną jest ustalenie opłaty minimalnej oraz maksymalnej należnej komornikowi w przypadku umorzenia postępowania w sytuacjach opisanych powyżej.

W obowiązującym do dnia 31 grudnia 2018 r. art. 49 ust. 2 u.k.s.e. wskazano wprost, że opłata nie może być niższa niż 1/20 i nie może być wyższa niż dziesięciokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. W art. 29 u.k.k. takiego sformułowania brak. Wysokość opłaty minimalnej i maksymalnej została bowiem uregulowana w odrębnych artykułach. I tak, w myśl art. 25 ust. 1 zd. 1 u.k.k. opłaty stosunkowe w sprawie nie mogą być niższe niż 150 zł (sto pięćdziesiąt złotych)

¹² Uchwała SN z dnia 29 października 2009 r., III CZP 82/09, OSNC 2010/5/67.

¹³ *Ibidem*.

i wyższe niż 50 000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych). Natomiast w art. 28 ust. 4 u.k.k. wskazano, iż w przypadkach, o których mowa w art. 29 ust. 1 u.k.k., opłata minimalna wynosi 200 zł (dwieście złotych).

Z uwagi na powyższe, w sprawach wszczętych po dniu 1 stycznia 2019 r., w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela złożony po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c., opłata minimalna należna komornikowi, w myśl art. 29 ust. 1 w zw. z art. 28 ust. 4 u.k.k., będzie wynosiła 200 zł (dwieście złotych), natomiast opłata maksymalna, stosownie do art. 29 ust. 1 w zw. z art. 25 ust. 1 u.k.k., będzie wynosiła 50 000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych).

Sytuacja ulega jednak skomplikowaniu w przypadku spraw wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r. Zgodnie bowiem z art. 52 ust. 2 u.k.k. do tych postępowań przepisy art. 29 i art. 30 u.k.k. stosuje się od dnia wejścia w życie ustawy. Jak wskazano w powyższym przepisie, do postępowań wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r. stosuje się jedynie art. 29 i art. 30 u.k.k., a tym samym nie mają zastosowania art. 25 i art. 28 u.k.k., w których uregulowane zostały opłaty minimalne oraz opłata maksymalna. Z tego względu do ustalenia opłaty minimalnej i maksymalnej zastosowanie będą miały przepisy art. 49 ust. 2 u.k.s.e. w części, w jakiej regulują wysokość opłaty minimalnej i maksymalnej.

Stąd w sprawach wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r., w których nastąpiło umorzenie postępowania na wniosek wierzyciela złożony po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c., opłata należna komornikowi zostanie ustalona na podstawie art. 29 ust. 1 u.k.k. w zw. z art. 49 ust. 2 u.k.s.e., tj. będzie stanowiła 5% świadczenia pozostałego do wyegzekwowania, nie mniej niż 1/20 i nie więcej niż dziesięciokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

O ile ustalenie wysokości należnej komornikowi opłaty stosunkowej w powyższych dwóch przypadkach jest zrozumiałe, to fakt obciążenia wierzyciela opłatą w każdym przypadku umorzenia postępowania na

skutek beczynności wierzyciela już nie. Na uwagę zasługuje kwestia, że umorzenie postępowania na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. nie zawsze związane jest z opieszałością wierzyciela¹⁴, ale może być konsekwencją np. braku zainteresowania ze strony wierzyciela inicjowaniem egzekucji w stosunku do spadkobierców dłużnika¹⁵. Tymczasem powołany przepis niejako wymusza na wierzycielu przeprowadzenie postępowania spadkowego po zmarłym dłużniku w celu uniknięcia obciążenia wierzyciela kosztami prowadzonej egzekucji. Mając na względzie powyższe, takie rozwiązanie należy ocenić krytycznie. Ustawodawca winien enumeratywnie wskazać przykłady oczywistej beczynności wierzyciela skutkującej obciążeniem wierzyciela opłatą stosunkową w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania. W pozostałych przypadkach opłata powinna być stała albo stanowić np. równowartość opłaty minimalnej.

Podnieść również należy, że w myśl art. 29 ust. 6 u.k.k. przepisu art. 29 ust. 1 zd. 1 u.k.k. nie stosuje się do wierzyciela będącego jednostką samorządu terytorialnego.

Podkreślenia ponadto wymaga, że w uchwale z dnia 27 lutego 2020 r.¹⁶ Sąd Najwyższy stwierdził, iż art. 29 u.k.k. nie stosuje się, jeżeli wierzyciel złożył wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego przed dniem wejścia w życie tej ustawy. W uzasadnieniu przywołanej uchwały Sąd Najwyższy podniósł, że „racjonalizacja zasad ponoszenia kosztów komorniczych i eliminacja nadużyć jest pożądana, ale interpretacja regulacji intertemporalnych dotyczących ich przyjęcia nie może abstrahować

¹⁴ Przykładem opieszałości wierzyciela może być niezłożenie przez niego wniosku o podjęcie zawieszonego (także na wniosek wierzyciela) na podstawie art. 820 k.p.c. postępowania egzekucyjnego w terminie sześciu miesięcy od daty wydania postanowienia o zawieszeniu.

¹⁵ Tak może się zdarzyć w przypadku zawieszenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. z uwagi na śmierć dłużnika następującą po wszczęciu postępowania egzekucyjnego i niewystąpieniu przez wierzyciela o stwierdzenie nabycia spadku (art. 1025 § 1 k.c.) albo niewystąpieniu przez wierzyciela o ustanowienie kuratora w trybie art. 819 § 2 k.p.c., w sytuacji gdy spadkobiercy dłużnika nie objęli spadku albo nie są znani i nie został ustanowiony kurator spadku.

¹⁶ Uchwała SN z dnia 27 lutego 2020 r., III CZP 62/19, OSNC 2020/11/94.

od zastanych stosunków prawnych. W konsekwencji stosowanie zasady aktualizacji w stosunku do wniosków wierzycieli złożonych przed dniem wejścia w życie ustawy o kosztach komorniczych jest nie do zaakceptowania z perspektywy zasad preferowanych w aksjologii konstytucyjnej”¹⁷.

Konsekwencją przywołanej uchwały Sądu Najwyższego był późniejszy, wspomniany już wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 grudnia 2020 r.

Z powyższych orzeczeń wynika zatem, że zarówno przepisy art. 29 i art. 30 u.k.k. mają zastosowanie w sprawach wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r., o ile wnioski o umorzenie postępowania został złożony przez wierzyciela po wejściu w życie u.k.k. Przy czym obecnie, blisko trzy lata od wejścia w życie u.k.k., trudno sobie wyobrazić, aby pozostawały jeszcze takie sprawy, w których nie zostałby wykonany wniosek wierzyciela złożony przed dniem 1 stycznia 2019 r.

Ostatnią sytuacją, w której opłata stosunkowa należna komornikowi w związku z umorzeniem postępowania na wniosek wierzyciela obciążać będzie wierzyciela, jest niecelowe wszczęcie egzekucji albo gdy wszczęcie egzekucji nastąpiło w stosunku do osoby niebędącej dłużnikiem.

O niecelowości wszczęcia egzekucji wypowiadał się wielokrotnie Sąd Najwyższy (por. orzeczenie z dnia 16 stycznia 1962 r.¹⁸, uchwała składu 7 sędziów z dnia 27 listopada 1986 r.¹⁹, postanowienie z dnia 9 września 1987 r.²⁰, uchwała z dnia z dnia 28 kwietnia 2004 r.²¹).

Za niecelowe wszczęcie egzekucji, jak wskazuje A. Marciniak, uznać należy np. wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego, który został skonsumowany, wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu pozbawionego wykonalności, czy też wszczęcie egzekucji z majątku dłużnika

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Orzeczenie SN z dnia 16 stycznia 1962 r., IV CZ 153/61, LexisNexis nr 316006, OSNCP 1963/5/103.

¹⁹ Uchwała SN (7 sędziów) z dnia 27 listopada 1986 r., III CZP 40/86, LexisNexis nr 308991, OSNCP 1987/5-6/71.

²⁰ Postanowienie SN z dnia 9 września 1987 r., III CRN 233/87, LexisNexis nr 311425, OSNCP 1989/10/161.

²¹ Uchwała SN z dnia 28 kwietnia 2004 r., III CZP 16/04, LexisNexis nr 366668, OSNC 2005/6/103.

mimo posiadania przez wierzyciela zastawu zabezpieczającego pełne zaspokojenie roszczenia, chyba że egzekucja jest skierowana do przedmiotu zastawu²².

Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych wprowadza jednak pojęcie oczywistej niecelowości. Za słownikiem języka polskiego PWN „oczywisty” oznacza „niebudzący wątpliwości”²³. Mając na względzie powyższe, niecelowość wszczęcia egzekucji powinna zostać przez organ egzekucyjny skrupulatnie zbadana i nie budzić żadnych wątpliwości.

Jak stanowi art. 30 u.k.k., w razie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub wskazania we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby niebędącej dłużnikiem komornik wydaje postanowienie o pobraniu od wierzyciela opłaty stosunkowej w wysokości 10% egzekwowanego świadczenia. W takim przypadku komornik nie ściąga ani nie pobiera opłaty od dłużnika, a opłatę ściągniętą lub pobraną zwraca dłużnikowi. Przepisów art. 29 ust. 1–3 u.k.k. nie stosuje się.

A zatem w sytuacji, o której mowa powyżej, opłata stosunkowa obciążająca wierzyciela wynosić będzie 10% egzekwowanego świadczenia.

Z tego względu, że w art. 30 u.k.k. nie została wskazana ani opłata minimalna, ani opłata maksymalna, do spraw wszczętych po dniu 1 stycznia 2019 r. zastosowanie będzie miał art. 25 ust. 1 u.k.k., natomiast do spraw wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r. – art. 49 ust. 2 u.k.s.e.

Podkreślić przy tym należy, iż w przypadku ustalenia opłaty na podstawie art. 30 u.k.k. nie będzie miał zastosowania art. 28 ust. 4 u.k.k., gdyż w myśl art. 30 zd. ost. u.k.k. nie stosuje się art. 29 ust. 1–3 u.k.k.

Z uwagi na powyższe, w sprawach wszczętych po dniu 1 stycznia 2019 r. opłata minimalna będzie wynosiła 150 zł (sto pięćdziesiąt złotych), a opłata maksymalna 50 000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych).

Natomiast w sprawach wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r. opłata minimalna będzie wynosiła 1/20 wysokość przeciętnego wynagrodzenia

²² A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 333.

²³ Źródło: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/oczywisty.html> (dostęp: 6.10.2021).

miesięcznego, a opłata maksymalna dziesięciokrotną wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

Warto również wskazać, iż obecnie w Sądzie Najwyższym znajdują się dwa pytania prawne odnoszące się do kwestii pobierania opłat z art. 30 u.k.k.

I tak pod sygnaturą III CZP 3/21 rozpoznawane jest pytanie prawne: „Czy w razie złożenia przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego po śmierci dłużnika zachodzi podstawa do pobrania od wierzyciela opłaty egzekucyjnej, o której mowa w art. 30 u.k.k.?”; natomiast pod sygnaturą III CZP 4/21 rozpoznawane jest pytanie prawne: „Czy w razie złożenia przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego po ogłoszeniu upadłości dłużnika zachodzi podstawa do pobrania od wierzyciela opłaty egzekucyjnej na podstawie art. 30 u.k.k.?”.

Podnieść przy tym należy, że podobne pytanie prawne do tego ze sprawy III CZP 3/21 zostało rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 grudnia 2010 r.²⁴, która zapadła na gruncie obowiązywania u.k.s.e., przy czym zarówno w u.k.s.e., jak i u.k.k. ustawodawca posłużył się tym samym pojęciem – tj. niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego (w u.k.s.e. w art. 49 ust. 4, natomiast w u.k.k. w art. 30). W ówczesnie obowiązującym stanie prawnym Sąd Najwyższy orzekł, że nie można uznać za niecelowe wszczęcie egzekucji w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego ze względu na brak zdolności sądowej dłużnika (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.), który istniał już w chwili złożenia wniosku egzekucyjnego. Jak wskazano w uzasadnieniu powołanej uchwały, „skoro ustawodawca wprowadził pojęcie celowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego, to jego znaczenie może być ustalane i rozważane tylko w takich sytuacjach, w których postępowanie egzekucyjne jest dopuszczalne. W języku polskim «niecelowy» to taki, który nie prowadzi do celu, nie jest przydatny, nie daje efektów, daremny, zbędny. Tylko takie postępowanie egzekucyjne, które po wstępnym badaniu wniosku okaże się dopuszczalne ze względu na przesłanki podmiotowe

²⁴ Uchwała SN z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 93/10, OSNC 2011/7-8/80.

i przedmiotowe, może być wszczęte i prowadzone celowo lub niecelowo. Jeśli prowadzenie postępowania w konkretnych okolicznościach nie jest dopuszczalne i zachodzą podstawy do jego umorzenia, to nie ma podstaw do rozważań nad celowością prowadzenia tego postępowania”²⁵.

Z uwagi na powyższe – w ocenie autora niniejszego opracowania – art. 30 u.k.k. nie będzie miał zastosowania w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego ze względu na brak zdolności sądowej dłużnika (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.), który istniał już w chwili złożenia wniosku egzekucyjnego.

Na zakończenie tej części opracowania wymaga podkreślenia fakt, że opłaty, o których była mowa powyżej, nie mogą obciążać ani być egzekwowane od Skarbu Państwa. W myśl art. 45 ust. 2 u.k.k. Skarb Państwa nie uiszcza opłat egzekucyjnych.

3. Opłata obciążająca dłużnika

Jak już wskazano na wstępie, przepisy u.k.k. wprowadziły zasadę, zgodnie z którą w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. opłata należna komornikowi będzie obciążała wierzyciela. Ustawodawca wprowadził jednak wyjątki, kiedy opłata taka będzie obciążała dłużnika.

Na potrzeby niniejszego opracowania można wyodrębnić sześć przypadków, w których opłata z art. 29 u.k.k. będzie obciążała dłużnika:

- umorzenie postępowania nastąpiło na wniosek wierzyciela złożony przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji i wierzyciel wykazał, że przyczyna umorzenia postępowania egzekucyjnego wiąże się ze spełnieniem świadczenia przez dłużnika po skierowaniu przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji (art. 29 ust. 2 w zw. z art. 29 ust. 1 u.k.k.);

²⁵ *Ibidem*.

- umorzenie postępowania nastąpiło na wniosek wierzyciela złożony po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, ale przed upływem miesiąca od dnia doręczenia dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji i wierzyciel wykazał we wniosku, że przyczyna umorzenia postępowania egzekucyjnego wiąże się ze spełnieniem świadczenia przez dłużnika po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji albo z zawarciem w tym terminie porozumienia między wierzycielem a dłużnikiem dotyczącego sposobu lub terminu spełnienia świadczenia (art. 29 ust. 1 zd. 2 u.k.k.);
- umorzenie postępowania nastąpiło na wniosek wierzyciela złożony po upływie miesiąca od dnia doręczenia dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji i wierzyciel wykazał we wniosku, że przyczyna umorzenia postępowania egzekucyjnego wiąże się ze spełnieniem świadczenia przez dłużnika po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji albo z zawarciem w tym terminie porozumienia między wierzycielem a dłużnikiem dotyczącego sposobu lub terminu spełnienia świadczenia (art. 29 ust. 1 zd. 3 u.k.k.);
- umorzenie postępowania nastąpiło w sprawie o egzekucję świadczeń powtarzających się na wniosek wierzyciela złożony przed doręzeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji (art. 29 ust. 3 w zw. z art. 29 ust. 2 u.k.k.);
- umorzenie postępowania nastąpiło w sprawie o egzekucję świadczeń powtarzających się na wniosek wierzyciela złożony po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji (art. 29 ust. 3 u.k.k.);
- umorzenie postępowania nastąpiło w sprawie o egzekucję świadczeń powtarzających się na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. (art. 29 ust. 3 u.k.k.).

W doktrynie wskazuje się, iż celowo ustawodawca użył zwrotu „wykaże”, a nie „uprawdopodobni” oraz że na wierzycielu spoczywa obowiązek przedłożenia komornikowi dowodu spełnienia przez dłużnika w całości lub części świadczenia albo dowodu zawarcia porozumienia między wierzycielem a dłużnikiem dotyczącego sposobu lub terminu

spełnienia świadczenia²⁶. Powyższe rozwiązanie ustawowe uznać jednak należy za przejaw nadmiernego formalizmu, wynikiem którego będzie kumulowanie w aktach egzekucyjnych kolejnych dokumentów, w tym przypadku dowodów wpłat albo kopii zawartych porozumień. *De lege ferenda* należy podnieść, iż wystarczające powinno być złożenie przez wierzyciela stosownego oświadczenia w tym przedmiocie. Natomiast w przypadku kwestionowania przez dłużnika zasadności obciążenia go opłatą stosunkową kwestie dowodowe mogłyby być rozstrzygane dopiero na etapie skargowym.

Jak wykazano wcześniej, w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela złożony przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji opłata należna komornikowi jest opłatą stałą i wynosi 100 zł (sto złotych). Co do zasady, powyższa opłata obciąża wierzyciela, jednak w doktrynie podnosi się, że opłatą tą może zostać również obciążony dłużnik. Jak wskazuje R. Reiwer, „nic nie stoi (...) na przeszkodzie temu, aby wraz z wnioskiem o umorzenie egzekucji wierzyciel wykazał, że jego przyczyną było spełnienie świadczenia przez dłużnika już po złożeniu wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. W takim przypadku zastosowanie ma art. 770 k.p.c., a wierzycielowi przysługuje prawo żądania zwrotu od dłużnika kosztów poniesionej opłaty stałej. Jest to możliwe, gdyż w przepisie ust. 2 ustawodawca nie zastrzegł w sposób stanowczy, że omawiana w sposób bezwzględny opłata obciąża wierzyciela (jak to ma miejsce w art. 29 ust. 1 zd. 1 u.k.k.)”²⁷.

W drugiej sytuacji, kiedy dłużnik jest obciążany opłatą stosunkową, to – jak wskazano w art. 29 ust. 1 zd. 2 u.k.k. – jeśli wierzyciel wykaże, że przyczyna umorzenia postępowania egzekucyjnego wiąże się ze spełnieniem świadczenia przez dłużnika w terminie miesiąca od dnia doręczenia dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji albo z zawarciem w tym terminie porozumienia między wierzycielem a dłużnikiem

²⁶ M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 1010.

²⁷ *Ibidem*.

dotyczącego sposobu lub terminu spełnienia świadczenia, dłużnika obciążać będzie opłata stosunkowa w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania.

Dyspozycja powyższego przepisu stanowi rozwiązanie podobne do tego, jakie znajduje się w art. 27 ust. 2 u.k.k., w którym premiuwane jest spełnienie świadczenia przez dłużnika w terminie miesiąca od daty doręczenia dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. W myśl art. 27 ust. 2 u.k.k., jeżeli dłużnik w terminie miesiąca od dnia doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji wpłaci do rąk komornika lub na jego rachunek bankowy całość lub część egzekwowanego świadczenia, komornik ściąga od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 3% wartości wyegzekwowanego w ten sposób świadczenia.

Mając na względzie powyższe, niezrozumiałe jest zróżnicowanie opłaty określonej w art. 27 ust. 2 u.k.k. oraz opłaty określonej w art. 29 ust. 1 u.k.k., gdyż w obu przypadkach dłużnik spełnia świadczenie w terminie miesiąca od daty doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, przy czym w pierwszym przypadku spełnienie świadczenia następuje do rąk komornika, a w drugim bezpośrednio do wierzyciela.

Jak już omówiono wcześniej, ponieważ w art. 29 ust. 1 u.k.k. nie wskazano ani opłaty minimalnej, ani opłaty maksymalnej, w sprawach wszczętych po dniu 1 stycznia 2019 r. opłata minimalna należna komornikowi – w myśl art. 29 ust. 1 zd. 2 w zw. z art. 28 ust. 4 u.k.k. – będzie wynosiła 200 zł (dwieście złotych), a opłata maksymalna – stosownie do art. 29 ust. 1 w zw. z art. 25 ust. 1 u.k.k. – będzie wynosiła 50 000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych), natomiast w sprawach wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r. opłata minimalna należna komornikowi – w myśl art. 29 ust. 1 u.k.k. w zw. z art. 49 ust. 2 u.k.s.e. – będzie wynosiła 1/20 wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, a opłata maksymalna dziesięciokrotną wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

Zgodnie z art. 29 ust. 1 zd. 3 u.k.k., jeżeli spełnienie świadczenia lub zawarcie porozumienia z wierzycielem nastąpiło po upływie miesiąca

od dnia doręczenia dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, obciąża go opłata w wysokości 10% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania.

Redakcja powyższego przepisu nie budzi żadnych wątpliwości i stanowi rozwiązanie tożsame z rozwiązaniem zawartym w art. 27 ust. 1 u.k.k. W myśl powołanego przepisu w sprawie o egzekucję świadczeń pieniężnych komornik ściąga od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 10% wartości wyegzekwowanego świadczenia.

Ustalenie świadczenia pozostałego do wyegzekwowania następuje według reguł, o których wspomniano wcześniej.

Ustalenie opłaty minimalnej oraz maksymalnej również będzie odbywało się na zasadach wykazanych powyżej. Stąd też i w tym przypadku w sprawach wszczętych po dniu 1 stycznia 2019 r. opłata minimalna należna komornikowi – stosownie do art. 29 ust. 1 zd. 2 w zw. z art. 28 ust. 4 u.k.k. – będzie wynosiła 200 zł (dwieście złotych), a opłata maksymalna – w myśl art. 29 ust. 1 w zw. z art. 25 ust. 1 u.k.k. – będzie wynosiła 50 000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych), natomiast w sprawach wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r. opłata minimalna należna komornikowi – stosownie do art. 29 ust. 1 u.k.k. w zw. z art. 49 ust. 2 u.k.s.e. – będzie wynosiła 1/20 wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, a opłata maksymalna dziesięciokrotną wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

W myśl art. 29 ust. 3 u.k.k. w sprawach o egzekucję świadczeń powtarzających się, w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c., dłużnika obciąża opłata stosunkowa w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Z uwagi na powyższe, w przypadku celowego prowadzenia egzekucji świadczeń powtarzających się, w każdym przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. koszty postępowania będą obciążały w całości dłużnika, przy czym wysokość opłaty uzależniona będzie od tego, czy wniosek

o umorzenie został złożony przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, czy po tym dniu.

W przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela złożony przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji opłata należna komornikowi stanowi opłatę stałą i wynosi 100 zł (sto złotych).

Natomiast w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela złożony po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji opłata należna komornikowi jest opłatą stosunkową i wynosi 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania.

W sytuacji świadczeń powtarzających się wartość świadczenia pozostałego do wyegzekwowania obliczana jest jednak według innych reguł niż te wskazane wcześniej. W myśl art. 23 ust. 3 u.k.k. w sprawach o egzekucję świadczeń powtarzających się należność główna odpowiada sumie świadczeń zaległych oraz świadczeń za jeden rok, a jeżeli świadczenia należą się za okres krótszy niż rok – sumie świadczeń za cały czas ich trwania. Aktualna pozostaje natomiast treść art. 23 ust. 2 u.k.k., zgodnie z którą do wartości świadczenia wlicza się należność główną wraz z odsetkami, kosztami i innymi należnościami ubocznymi, z wyjątkiem kosztów zastępstwa prawnego i kosztów komorniczych należnych w postępowaniu egzekucyjnym, w którym jest obliczana opłata.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że w art. 29 ust. 3 u.k.k. nie została uregulowana ani opłata minimalna, ani opłata maksymalna. Ponadto w treści art. 28 ust. 4 u.k.k. nie odwołano się do przepisu art. 29 ust. 3 u.k.k. Z tego względu należy przyjąć, że dla spraw wszczętych po dniu 1 stycznia 2019 r. będzie miał zastosowanie art. 28 ust. 1 u.k.k., w którym została określona minimalna opłata egzekucyjna, oraz art. 25 ust. 1 u.k.k., w którym wskazano opłatę maksymalną należną komornikowi.

Z uwagi na powyższe, w sprawach o egzekucję świadczeń powtarzających się, w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela złożony po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji opłata minimalna należna komornikowi wynosić

będzie 150 zł (sto pięćdziesiąt złotych), natomiast opłata maksymalna będzie wynosić 50 000 zł (pięćdziesiąt tysięcy złotych).

Z tego względu, że art. 28 ust. 1 oraz art. 25 ust. 1 u.k.k. nie mają zastosowania do spraw wszczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r., dla tych postępowań, podobnie jak to wykazano wcześniej, zastosowanie będzie miał art. 49 ust. 2 u.k.s.e., zgodnie z którym opłata minimalna będzie wynosiła 1/20 wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, a opłata maksymalna dziesięciokrotną wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

Ostatnią sytuacją, w której dłużnik obciążany jest opłatą, jest umorzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. w sprawie o egzekucję świadczeń powtarzających się (art. 29 ust. 3 u.k.k.).

W pierwszej kolejności należy podnieść, za R. Reiwerem, że „nie jest błędem posłużenie się przez ustawodawcę odwołaniem do art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c., choć przepis ten w przypadku egzekucji świadczeń powtarzających się będzie miał zastosowanie wyjątkowo. Z jednej strony może dotyczyć to egzekucji świadczeń powtarzających się, do których nie stosuje się przepisów o egzekucji świadczeń alimentacyjnych (np. zasądzonego przez sąd świadczenia, które zostało rozłożone na raty). Z drugiej strony ze stosowaniem art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. wyjątkowo możemy mieć także do czynienia w przypadku egzekucji świadczeń alimentacyjnych. Dotyczyć to może sytuacji, gdy przeciwko dłużnikowi alimentacyjnemu jeden komornik prowadzi egzekucję świadczeń alimentacyjnych w pełnym zakresie, a jednocześnie dochodzi do równoległego wszczęcia przeciwko temu dłużnikowi egzekucji przed innym komornikiem na podstawie dalszego tytułu wykonawczego, uprawniającego do egzekucji świadczeń alimentacyjnych z nieruchomości. W takim przypadku niepodjęcie przez wierzyciela wymaganych przez ustawę czynności (np. niezłożenie wniosku o opis i oszacowanie) skutkować będzie umorzeniem postępowania egzekucyjnego z nieruchomości, a tym samym – całego postępowania. Należy bowiem przyjąć, że art. 1086 § 5 k.p.c. nie ma zastosowania w odniesieniu do postępowania toczącego się na podstawie

dalszego tytułu wykonawczego, wydanego na podstawie art. 793 k.p.c. w celu prowadzenia egzekucji świadczeń alimentacyjnych jedynie ze wskazanych w tytule składników majątku dłużnika”²⁸.

Mając na względzie powyższe, ustawodawca w wyjątkowych sytuacjach dopuszcza możliwość umorzenia postępowania w sprawie o egzekucję świadczeń powtarzających się na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. W przypadku takiego umorzenia, zgodnie z art. 29 ust. 3 u.k.k., opłata należna komornikowi jest opłatą stosunkową i wynosi 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania. Powyższa opłata w całości obciąża dłużnika i obliczana jest wedle tych samych reguł co opłata należna komornikowi w sprawach o egzekucję świadczeń powtarzających się w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela złożony po doręczeniu dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji.

W sprawach o egzekucję świadczeń powtarzających się obciążenie opłatą wierzyciela możliwe jest jedynie w sytuacji oczywiście niecelowego wszczęcia egzekucji (art. 30 u.k.k.). O niecelowości wszczęcia egzekucji wypowiedziano się już wcześniej.

4. Podsumowanie

Podsumowując powyższe analizy, należy jeszcze raz podkreślić, że od dnia 1 stycznia 2019 r. zostały zrewolucjonizowane zasady ponoszenia kosztów postępowania egzekucyjnego w przypadku umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela albo na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. Zgodnie z wolą ustawodawcy zasadą stało się obciążenie wierzyciela opłatą egzekucyjną, z wyjątkiem spraw o egzekucję świadczeń powtarzających się. Jedynie w enumeratywnie wskazanych sytuacjach opłata egzekucyjna będzie obciążała dłużnika. Z tego względu na wierzycieli zostały nałożone dodatkowe obowiązki, bez spełnienia których

²⁸ *Ibidem*.

nie będzie możliwe przeniesienie ciężaru obciążenia opłatą egzekucyjną z wierzyciela na dłużnika. Ponadto, ustawodawca nałożył wyjątkowo dotkliwą sankcję na wierzycieli w razie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub wskazania we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby niebędącej dłużnikiem.

Po blisko trzech latach obowiązywania u.k.k. należy przyznać, że – co do zasady – sprawdziło się wprowadzenie zupełnie nowego modelu opłat egzekucyjnych. Niewątpliwym bowiem jest fakt, że do egzekucji wyjątkowo rzadko trafiają mylnie skierowane wnioski egzekucyjne, które skutkowałyby obciążeniem wierzyciela opłatą za oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania.

Warto się jednak zastanowić, czy nie wymaga znowelizowania wysokości opłat minimalnych, które mają stały poziom i nie są w żaden sposób waloryzowane, podczas gdy w ostatnich latach obserwuje się wzrost gospodarczy, rosnącą inflację, minimalne wynagrodzenie za pracę zostało znacznie podniesione oraz wzrosły koszty związane z prowadzeniem kancelarii. Podkreślić przy tym należy, że opłaty egzekucyjne nie tylko stanowią niepodatkową należność budżetową o charakterze publiczno-prawnym (art. 149 ust. 1 u.k.s.), ale mają również wymiar prewencyjny.

STRESZCZENIE **Dokonywanie doręczeń przez komorników sądowych – zagadnienia wybrane**

Regulacja dotycząca tzw. doręczeń komorniczych weszła w życie dnia 7 listopada 2019 r. Celem doręczenia przez komornika pozwu pozwanemu lub pisma wywołującego potrzebę obrony jego praw jest zerwanie z fikcją doręczeń.

Wprowadzenie doręczeń dokonywanych przez komorników sądowych spotkało się z krytyką przedstawicieli zawodu, a także doktryny. Niniejszy artykuł przedstawia wybrane problemy doręczeń dokonywanych na podstawie art. 139¹ k.p.c.

W opracowaniu omówiono w szczególności, w jaki sposób należy rozumieć na gruncie art. 139¹ k.p.c. oraz art. 3a u.k.s. adres, pod którym adresat zamieszkuje, m.in. to, czy można doręczyć pismo na klatce schodowej. Wskazano na elementy protokołu z czynności doręczenia, kiedy należy go sporządzić, a także na dopuszczalność dokonywania doręczeń przez stażystę.

Z uwagi na zaobserwowaną w praktyce tendencję do wnioskowania przez zlecających doręczenie o wydanie postanowienia w przedmiocie ustalenia kosztów postępowania rozważono, czy istnieją podstawy prawne do wydania takiego postanowienia oraz w jaki sposób należy zakończyć czynność doręczenia.

W podsumowaniu artykułu zwrócono uwagę na aspekty wpływające negatywnie na skuteczność doręczeń dokonywanych przez komorników, a także de lege ferenda podniesiono argumenty za koniecznością zmiany art. 41 u.k.s., który przewiduje jedną, dosyć niską opłatę za dokonanie doręczeń pod jeden adres niezależnie od liczby adresatów.

Słowa kluczowe: doręczenie komornicze, postanowienie o kosztach, miejsce zamieszkania, komornik sądowy, protokół

SUMMARY **Serving Documents by Bailiffs – Selected Issues**

The regulation that concerns so-called bailiff service came into effect on 7 November 2017. The purpose of serving a lawsuit by a bailiff to a defendant or a letter that necessitates the defence of his rights is to discontinue the fiction of serving.

The introduction of serving (delivering) documents by bailiffs has faced criticism of representatives of the profession as well as in doctrine. This article presents selected problems of service pursuant to art. 139¹ Code of Civil Proceedings.

The article discusses in particular the way of understanding an address of domicile of an addressee based on art. 139¹ Code of Civil Proceedings and art. 3a Act on Bailiffs, i.e. if a letter may be served in a staircase. Elements of the certificate/report of the action of serving that is to be prepared have been listed, as well as the admissibility of serving documents by a trainee.

Due to the tendency observed in practice of applying by entities that order a service for the issue of a decision on determining costs of proceedings, it has been analysed if there are any legal grounds for issuing such a decision and how the action of service should be ended.

In the summary, the article draws attention to aspects that affect adversely the efficiency of deliveries by bailiffs and arguments have been mentioned de lege ferenda for the necessity to amend art. 41 Act on Bailiffs, which provides for one, relatively low fee for a service to one address, regardless of a number of addressees.

Keywords: *service by a bailiff, decision on costs, domicile, bailiff, service certificate*

Dokonywanie doręczeń przez komorników sądowych – zagadnienia wybrane

I. Wprowadzenie

Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹, która weszła w życie dnia 7 listopada 2019 r. (art. 17 ustawy), wprowadzono nową regulację dotyczącą doręczeń. Zgodnie z art. 139¹ § 1 k.p.c.², jeżeli pozew lub inne pismo wywołujące potrzebę podjęcia ochrony praw pozwanego nie zostanie odebrane, mimo powtórzenia zawiadomienia zgodnie z art. 139 § 1 k.p.c. – tj. mimo dwukrotnej awizacji wraz z informacją o konieczności odbioru pisma w placówce pocztowej lub w urzędzie gminy – przewodniczący zawiadamia o tym powoda i przesyła mu odpis pisma dla pozwanego, zobowiązując do doręczenia za pośrednictwem komornika. Artykułu 139¹ k.p.c. nie stosuje się, gdy wcześniej doręczono adresatowi pismo w sprawie oraz w sytuacjach określonych w art. 139 § 2–3¹ k.p.c., a także do innych przepisów szczególnych, które przewidują skutek doręczenia.

¹ Dz.U. z 2019 r., poz. 1469.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.); dalej: k.p.c.

Niezbędne jest otwarcie korespondencji kierowanej do adresata, jeżeli znajduje się ona w kopercie, ponieważ jedynie w ten sposób komornik sądowy będzie mógł ustalić, czy wniosek o doręczenie dotyczy pozwu lub pisma, które wywołuje potrzebę podjęcia ochrony praw przez pozwanego.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że pismem wywołującym potrzebę podjęcia ochrony jest np. skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, skarga o wznowienie postępowania. Trafnie zauważa Ł. Zamojski, że wątpliwości może budzić wniosek o zawiązanie do próby ugodowej, ponieważ postępowanie to nie kończy się wydaniem niekorzystnego orzeczenia, a jedynie w przyszłości może spowodować obciążenie kosztami tego postępowania³.

W terminie dwóch miesięcy od doręczenia zawiadomienia przez przewodniczącego należy złożyć do akt postępowania potwierdzenie doręczenia korespondencji przez komornika sądowego. Dopuszczalne jest również wskazanie aktualnego adresu pozwanego albo dowodu, że pozwany przebywa pod adresem wskazanym w pozwie (art. 139¹ § 2 k.p.c.). Doręczenie określonych w art. 139¹ § 1 k.p.c. dokumentów jest jedynie uprawnieniem powoda⁴. Może on, obok doręczenia przesyłki adresatowi za pośrednictwem komornika, wybrać jedną z możliwości: wskazać aktualny adres pozwanego albo wykazać (przepis posługuje się pojęciem dowodu), że pozwany przebywa pod adresem wskazanym w pozwie.

Dopuszcza się zatem: 1) złożenie do akt potwierdzenia doręczenia pisma pozwanemu za pośrednictwem komornika, 2) zwrot pisma do sądu i wskazanie aktualnego adresu pozwanego lub 3) złożenie dowodu, że pozwany przebywa pod adresem wskazanym w pozwie. Oczywiście jest,

³ Ł. Zamojski, *Doręczenie pozwanemu pierwszego pisma procesowego wywołującego potrzebę obrony na podstawie art. 139¹ KPC*, MPH 2019, nr 3, s. 13 i n. Odmienne stanowisko zajął M. Borodziuk, *Doręczenie komornicze w praktyce sądowej po zmianach procedury cywilnej dokonanych 7 listopada 2019 roku*, Prok. i Pr. 2021, nr 3, s. 105.

⁴ W doktrynie wskazuje się również, że jest to ciężar nałożony na powoda (tak: J. Bodio [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, pod red. T. Zembruskiego, Warszawa 2020, s. 340).

że pierwsza ze wskazanych możliwości nie może być połączona z innymi wymienionymi. Skoro skutecznie doręczono pismo, to nie ma potrzeby wskazywania aktualnego adresu pozwanego (jest on przecież znany) ani składania dowodów na okoliczność przebywania adresata pod tymże adresem.

Powód może wskazać aktualny adres pozwanego na podstawie informacji pozyskanych samodzielnie lub w wyniku ustaleń dokonanych przez komornika (na podstawie art. 3b u.k.s.⁵), a dowodem wykazującym prawidłowość wcześniej podanego adresu może być np. potwierdzenie odbioru innej korespondencji kierowanej do adresata w czasie podejmowania próby doręczenia przez sąd lub następnie – przez komornika.

Warto zwrócić uwagę na stanowisko zaprezentowane przez A. Antkiewicza, który wskazał, że art. 139¹ k.p.c. nie jest stosowany w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym zarówno przez komorników, jak i przez sąd⁶. Autor ten zasadnie podnosi, że trudne do zaakceptowania byłoby zobowiązanie wierzyciela przez komornika do doręczenia odpisu pisma za pośrednictwem innego komornika. Artykuł 139¹ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. stosuje się odpowiednio do innych postępowań unormowanych w k.p.c. Jednakże przepis art. 759² § 2 k.p.c. wyłącza stosowanie art. 139¹ k.p.c. do doręczeń dokonywanych za pośrednictwem komornika w postępowaniu egzekucyjnym⁷.

Komornik sądowy może samodzielnie w postępowaniu egzekucyjnym doręczać pisma na podstawie art. 131 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.⁸ Doręczeń w ten sposób dokonać mogą osoby zatrudnione w kancelarii komorniczej, przy czym nie ma tutaj zastosowania art. 153 u.k.s., a zatem nie jest konieczne spełnienie przez tych pracowników warunku okresu zatrudnienia, który wskazany został w art. 3 ust. 4 pkt 1 u.k.s.

⁵ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 850 z późn. zm.); dalej: u.k.s.

⁶ A. Antkiewicz, *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks etyki zawodowej komornika sądowego. Komentarz*, pod red. J. Świeczkowskiego, M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, Warszawa 2020, s. 61–62.

⁷ J. Bodio, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019*, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2019, komentarz do art. 139¹, Lex/el.

⁸ O.M. Piaskowska, T. Partyk [w:] O.M. Piaskowska, T. Partyk, *Komentarz do niektórych zmian Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 2019, komentarz do art. 759², Lex/el.

2. Opłata stała a zwolnienie od kosztów komorniczych

Opłata stała od zlecenia sądu albo od wniosku powoda o bezpośrednie i osobiste doręczenie pism w sposób przewidziany w art. 3 ust. 4 pkt 1 u.k.s. wynosi 60 zł za doręczenie pisma pod jeden adres, niezależnie od liczby adresatów tam zamieszkałych i liczby podjętych prób doręczenia (art. 41 ust. 1 u.k.k.⁹). Ustawodawca nie określił, czy w przypadku nieskutecznego doręczenia adresatowi korespondencji, a następnie jej nieodebrania w kancelarii, komornik podejmuje kolejną próbę doręczenia. Odmienne jest w przypadku doręczenia przez operatora pocztowego (art. 139 § 1 k.p.c.), który w razie niemożności doręczenia pozostawia w oddawczej skrzynce pocztowej lub w drzwiach mieszkania zawiadomienie o tym, gdzie i kiedy korespondencję pozostawiono wraz z pouczeniem o obowiązku jej odbioru w ciągu 7 dni, a w przypadku nieodebrania – czynność się powtarza. Wobec braku regulacji szczególnych w odniesieniu do komorniczych doręczeń przyjąć należy, że komornik czyni jedną próbę doręczenia. W przypadku nieskuteczności doręczenia pozostawia zawiadomienie w skrzynce oddawczej lub w drzwiach mieszkania (gdy nie ma oddawczej skrzynki).

Składającemu wniosek o doręczenie na podstawie art. 139¹ k.p.c. przysługuje prawo do złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów komorniczych. Jeżeli w postępowaniu rozpoznawczym zostało mu przyznane zwolnienie od kosztów sądowych albo zwolnienie przysługuje mu z mocy samej ustawy, to rozciąga się ono również na koszty komornicze (art. 45 ust. 1 u.k.k.). Dopuszczalne jest także złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów komorniczych na zasadach ogólnych po ziszczeniu się przesłanek określonych w art. 45 ust. 3–4 u.k.k. W tej sytuacji sąd rejonowy, przy którym działa komornik, wypłaci tymczasowo na wniosek komornika sumy odpowiadające wysokości wydatków oraz opłat komorniczych, od których uiszczenia zależy podjęcie czynności przez komornika.

⁹ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 210); dalej: u.k.k.

Warto zwrócić uwagę na stanowisko A. Antkiewicza¹⁰, który trafnie zauważył, że opłata za podjęcie przez komornika czynności zmierzających do ustalenia adresu zamieszkania adresata, określona w art. 41 ust. 2 u.k.k., nie jest związana w sposób bezpośredni ze zobowiązaniem powoda czy wnioskodawcy (w postępowaniu nieprocesowym) przez sąd do doręczenia korespondencji adresatowi na podstawie art. 139¹ k.p.c. Jest to jedynie konsekwencja tego, że powód lub wnioskodawca (w postępowaniu nieprocesowym) nie jest w stanie wypełnić zobowiązania sądu i zwraca się następnie – po nieskutecznej próbie doręczenia – do komornika o ustalenie adresu. Wskazany autor dochodzi do zasadnej konkluzji, że w odniesieniu do wniosku o podjęcie przez komornika czynności w celu ustalenia adresu zamieszkania adresata podmiot zwolniony od kosztów sądowych nie powinien również ponosić opłaty z art. 41 ust. 2 u.k.k. W przeciwnym wypadku ograniczone zostałoby prawo do sądu.

Koszty doręczenia korespondencji są wstępnie ponoszone przez powoda i rzeczywiście go obciążają, jednak podlegają rozliczeniu w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, ponieważ są to koszty procesu (art. 108 k.p.c.)¹¹.

3. Adres, pod którym adresat zamieszkuje

Nie jest dopuszczalne wskazanie we wniosku o doręczenie dwóch adresów do doręczeń dla jednego adresata. Przepis art. 3a u.k.s. kilkakrotnie posługuje się zwrotem „zamieszkiwania pod wskazanym adresem”. Nie jest zatem możliwe jednoczesne zamieszkiwanie pod kilkoma adresami, stąd też logiczną konsekwencją jest wskazanie tylko jednego adresu, pod którym komornik ma podjąć próbę doręczenia pisma, tj. adresu, pod którym adresat zamieszkuje. Wniosek o dokonanie

¹⁰ A. Antkiewicz, *Czy sąd rejonowy, przy którym działa komornik, jest obowiązany w trybie art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych do wypłacenia tymczasowo temu komornikowi sumy odpowiadającej wysokości opłaty z art. 41 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych?*, Praktyczny Biuletyn dla Sędziów 2021, nr 3, Czytelnia Currendy.

¹¹ E. Stefańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–477(16)*, wyd. 4, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2021, s. 507.

doręczenia przez komornika sądowego powinien spełniać ogólne warunki pism procesowych (art. 126 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), a zatem w szczególności zawierać: oznaczenie komornika, do którego jest kierowane, wskazanie stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, ich miejsce zamieszkania lub adres siedziby, oznaczenie rodzaju pisma, osnovę wniosku. W przypadku podania dwóch adresów pozwanego czy uczestnika postępowania nieprocesowego komornik powinien wezwać wnioskodawcę do wskazania (jednego) adresu zamieszkania adresata pod rygorem zwrotu wniosku, ponieważ niezachowanie warunków formalnych uniemożliwia otrzymanie przez wniosek prawidłowego biegu (art. 130 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Jednocześnie konstrukcja przepisów dotyczących doręczeń komorniczych w zakresie posługiwania się przez projektodawców adresem zamieszkania wyklucza dokonanie doręczenia w miejscu pracy lub tam, gdzie się adresata zastanie (art. 135 § 1 k.p.c.).

W praktyce konieczne jest określenie, co oznacza „miejsce zamieszkania” i jakie konsekwencje niesie ze sobą zdefiniowanie tego wyrażenia. Wiąże się to właśnie z ustaleniem, jak należy rozumieć adres, pod którym adresat zamieszkuje. Wypada zauważyć, że art. 3a u.k.s. posługuje się pojęciem miejsca zamieszkania, a zatem zdaje się, że dopuszczalne na tej podstawie prawnej jest jedynie doręczenie korespondencji osobie fizycznej. Mając na względzie racjonalność ustawodawcy, nieprzypadkowo użyto słowa „zamieszkiwać” i ani razu nie wskazano na siedzibę, która jest przecież właściwa osobom prawnym.

W prawie cywilnym miejsce zamieszkania osoby fizycznej określone zostało jako miejscowość, w której podmiot przebywa z zamiarem stałego pobytu (art. 25 k.c.¹²). W tym znaczeniu istotna jest miejscowość, bez względu na konkretny adres. Miejsce zamieszkania w świetle przepisu Kodeksu cywilnego dla potrzeb doręczeń komorniczych

¹² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740 z późn. zm.).

nie ma praktycznego znaczenia, ponieważ w celu prawidłowego doręczenia niezbędny jest adres wskazujący miejsce pobytu adresata¹³.

Samo określenie, w jakim miejscu komornik ma doręczyć korespondencję, jest istotne, bowiem pojawiły się głosy w piśmiennictwie, że nie jest możliwe doręczenie przez komornika pisma na klatce schodowej¹⁴. Stanowisko to należy uznać za wątpliwe. Celem nowego rozwiązania jest zerwanie z fikcją doręczeń, a nie z jakąkolwiek możliwością skutecznych doręczeń. Tak wąskie rozumienie adresu zamieszkania prowadziłoby do ograniczenia możliwości bezpośredniego doręczenia pisma adresatowi, a przecież założenie wprowadzenia instytucji doręczeń przez komornika jest wręcz przeciwnie.

Komornik może doręczyć korespondencję adresatowi na klatce schodowej w budynku, w którym znajduje się lokal zamieszkiwany przez adresata, czy przed furką jego domu, po zweryfikowaniu tożsamości. Przecież nietrudno sobie wyobrazić, że adresat wyjdzie z mieszkania, w którym zamieszkuje, na korytarz. Czy to skutkowałoby niedopuszczalnością doręczenia? Komornik uprawniony został do doręczenia na podstawie art. 139¹ k.p.c. pozwu lub innego pisma procesowego wywołującego potrzebę podjęcia obrony praw przez adresata bezpośrednio temu adresatowi albo stwierdzenia, że nie zamieszkuje on pod wskazanym adresem (art. 3 ust. 4 pkt 1 u.k.s.). Zatem przepis ten nie obliguje komornika do doręczenia korespondencji jedynie w lokalu adresata, co wykluczałoby możliwość – wspomnianego wcześniej – doręczenia na klatce schodowej. Brak jest w ustawie o komornikach sądowych definicji legalnej miejsca zamieszkania, a z uwagi na charakter doręczeń na podstawie art. 139¹ k.p.c. nie sposób odwoływać się do definicji miejsca zamieszkania, o której mowa w art. 25 k.c. Miejsce zamieszkania adresata na gruncie art. 3a u.k.s. należy rozumieć jako miejsce pobytu; miejsce, gdzie adresat przebywa. Stąd też trudno z art. 3 u.k.s. oraz art. 3a u.k.s.

¹³ Podobne stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w postanowieniu z dnia 23 lutego 2021 r., I ACz 254/20, Lex nr 3126763.

¹⁴ K. Szczechowicz, *Doręczenia komornicze w ujęciu praktycznym*, Nowa Currenda 2021, nr 3, Czytelnia Currendy.

wywodzić, że komornik nie może doręczyć pisma podmiotowi znajdującemu się przed furtką domu, w którym zamieszkuje, a zatem już nie bezpośrednio pod adresem (swojego) miejsca zamieszkania.

Nie jest uzasadnione stanowisko, że dopuszczalne w przypadku nieskuteczności doręczenia i zwrotu korespondencji wnioskodawcy jest skierowanie przez komornika wezwania do uiszczenia opłaty stałej, określonej w art. 41 ust. 2 u.k.k., w celu podjęcia przez komornika czynności ustalających adres zamieszkania adresata¹⁵. Zgodnie z art. 3a ust. 3–4 u.k.s. komornik może jedynie przesłać zlecającemu doręczenie kserokopię protokołu. Dopiero w przypadku zwrotu przez komornika pisma i jednocześnie ustalenia, że adresat nie zamieszkuje pod wskazanym adresem lub niemożności ustalenia tej okoliczności, podmiot zlecający może wystąpić do tego komornika z wnioskiem o podjęcie czynności zmierzających do ustalenia aktualnego adresu zamieszkania adresata (art. 3b u.k.s.)¹⁶. Przecież to od jego woli zależy, czy zleci komornikowi podjęcie czynności określonych w art. 3b u.k.s. Stąd też niezbędne jest właśnie skierowanie do komornika zlecenia (wniosku o podjęcie przez komornika czynności mających na celu ustalenie adresu zamieszkania) i uiszczenie opłaty określonej w art. 41 ust. 2 u.k.k. Może się też zdarzyć, że powód lub wnioskodawca (w postępowaniu nieprocesowym) w inny sposób ustali aktualny adres zamieszkania swojego przeciwnika procesowego (lub uczestnika w postępowaniu nieprocesowym).

Wydaje się, że dopuszczalne jest zawarcie w jednym piśmie wniosku o doręczenie korespondencji oraz wniosku o podjęcie przez komornika czynności w celu ustalenia adresu zamieszkania adresata w przypadku podjęcia bezskutecznej próby doręczenia oraz niemożności ustalenia, czy adresat zamieszkuje lub nie we wskazanym miejscu. Przystąpienie komornika sądowego do ustalenia adresu będzie dopuszczalne dopiero po podjęciu próby doręczenia oraz – w przypadku pozostawienia

¹⁵ K. Szczechowicz, *op. cit.*

¹⁶ P. Rodziewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2021, komentarz do art. 139¹, Legalis.

w oddawczej skrzynce zawiadomienia o próbie doręczenia – po upływie 14 dni od tej daty. Zgodnie z obowiązującymi przepisami nie jest prawidłowe najpierw dokonanie ustaleń w kwestii adresu, a następnie próba doręczenia pod ustalonym adresem.

4. Charakter doręczenia – osobisty i bezpośredni

Artykuł 139¹ k.p.c. zawiera sformułowanie „doręczenie za pośrednictwem komornika”, natomiast zgodnie z art. 3 ust. 4 pkt 1 u.k.s. komornik osobiście doręcza bezpośrednio adresatowi określone w tym przepisie dokumenty.

Osobisty charakter doręczenia odnosi się do działania komornika sądowego. Ma on samodzielnie doręczyć korespondencję adresatowi. Stąd też niedopuszczalne jest wysłanie korespondencji przez komornika, który miał doręczyć – zgodnie z treścią art. 139¹ k.p.c. oraz art. 3a u.k.s. – za pośrednictwem operatora pocztowego lub firmy kurierskiej. Przesyłka nie może być pozostawiona w urzędzie właściwej gminy (art. 139 k.p.c.). Komornik może upoważnić do dokonania doręczenia pracownika kancelarii spełniającego wymogi nałożone przez art. 153 ust. 1a u.k.s., stąd też przymiot samodzielności odnieść należy każdorazowo do osoby, której zlecone zostało wykonanie określonego przez pracodawcę (komornika) zadania.

Bezpośredniość doręczenia wiązać należy z osobą adresata. Brak jest możliwości doręczenia zastępczego do rąk dorosłego domownika¹⁷. Komornik sądowy lub upoważniony przez niego pracownik powinien doręczyć korespondencję adresatowi. W przypadku zastania pod wskazanym adresem dorosłego domownika możliwe jest jedynie – po ustaleniu, że adresat zamieszkuje w tej lokalizacji – pouczenie, iż w oddawczej skrzynce pocztowej zostawiono zawiadomienie, a adresat w terminie 14 dni może odebrać pismo w kancelarii komorniczej. Stosowne wydaje

¹⁷ I. Wolwiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Rylskiego, Warszawa 2021, komentarz do art. 139¹, Legalis.

się również pozostawienie dodatkowo awizo dorosłemu domownikowi, który powinien przekazać je adresatowi.

5. Protokół z czynności

Protokół z czynności sporządzany jest w przypadkach, o których mowa w art. 3a u.k.s. W celu prawidłowego sporządzenia protokołu należy stosować odpowiednio art. 809 k.p.c.

Protokół sporządza się, jeżeli adresata nie zastano przy próbie doręczenia. Komornik ustala, czy adresat zamieszkuje pod wskazanym adresem (art. 3a ust. 2 u.k.s.). W przypadku bezskuteczności doręczenia i ustalenia, że adresat zamieszkuje pod wskazanym adresem, w oddawczej skrzynce pozostawia się zawiadomienie o próbie doręczenia wraz z informacją o możliwości odbioru przesyłki w kancelarii komorniczej w terminie 14 dni od daty wystawienia zawiadomienia. Komornik poucza o tej możliwości również dorosłego domownika. Informacje o pozostawieniu awizo i pouczeniu dorosłego domownika należy zawrzeć w protokole. Protokół sporządzany jest również wówczas, gdy próba doręczenia jest bezskuteczna, a komornik ustali, że adresat nie zamieszkuje pod adresem wskazanym przez zlecającego doręczenie.

Nie ma obowiązku sporządzenia protokołu, gdy doręczenie będzie skuteczne. Wystarczające jest pokwitowanie, że adresat odebrał doręczaną przesyłkę. Nie wyklucza to jednak możliwości sporządzenia protokołu z czynności doręczenia, na którym znajdzie się wzmianka o skutecznym doręczeniu korespondencji adresatowi i jego podpis.

W przypadku odmowy przyjęcia przesyłki przez adresata komornik w protokole czynności sporządza adnotację o tej okoliczności¹⁸. W tej sytuacji kserokopię protokołu komornik powinien przekazać zlecającemu doręczenie, ponieważ żaden przepis nie obliuguje komornika do zostawienia w oddawczej skrzynce pocztowej zawiadomienia o podjętej

¹⁸ A. Antkiewicz, *Ustawa..., op. cit.*, s. 68.

próbie doręczenia wraz z informacją o możliwości odbioru korespondencji w kancelarii komorniczej, gdy adresat odmówi odbioru dokumentów od komornika. Takie działanie nie wydaje się zresztą uzasadnione, bowiem adresat miał możliwość odbioru dokumentacji, ale tego nie uczynił (odmówił przyjęcia).

Każdy protokół z doręczenia musi zawierać oznaczenie miejsca i czasu czynności, a także wskazanie imion i nazwisk osób uczestniczących w czynnościach. Należy również zamieścić w nim sprawozdanie z przebiegu czynności, m.in. wskazać, czy ustalono okoliczność zamieszkiwania adresata pod wskazanym adresem, w jaki sposób to uczyniono, czy zostawiono zawiadomienie w oddawczej skrzynce pocztowej. Przebieg charakteryzuje się dynamizmem, odmiennie niż wskazanie jedynie rezultatu. Protokół zawiera również wnioski i oświadczenia obecnych podczas czynności podmiotów, m.in. oświadczenie na temat miejsca zamieszkiwania adresata złożone przez sąsiada lub dorosłego domownika. Komornik powinien odczytać protokół w sytuacji, gdy uczestniczyły w czynności inne osoby (np. sąsiad adresata). Wówczas niezbędna jest wzmianka o odczytaniu protokołu, a także podpisy obecnych osób i komornika (lub pracownika, który został upoważniony przez komornika do dokonania doręczenia). Ewentualnie powinna zostać zaznaczona przyczyna braku podpisu podmiotów uczestniczących w czynności (np. odmowa złożenia podpisu, obiektywne przeszkody – niepełnosprawność).

6. Staż a możliwość doręczeń

Komornik sądowy może upoważnić na piśmie pracownika, który zatrudniony jest przez okres co najmniej 6 miesięcy, do doręczenia korespondencji (zawiadomień sądowych, pism procesowych oraz innych dokumentów sądowych) albo stwierdzenia, że adresat nie zamieszkuje pod wskazanym adresem (art. 153 ust. 2 u.k.s.). Poza okresem zatrudnienia konieczne jest, aby pracownik nie był skazany prawomocnym wyrokiem za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Uznać zatem

należy, że ustawa nie przewiduje wygórowanych wymagań dla pracowników, którzy doręczać będą korespondencję, a przy tym legitymować podmioty¹⁹. Wątpliwości budzi w szczególności to, czy najistotniejszą przesłanką powinien być okres zatrudnienia, jednak nie jest to przedmiotem niniejszych rozważań. Jedyne na marginesie zauważyć można, że przede wszystkim należałoby zwrócić uwagę na wiedzę i kompetencje pracownika aniżeli na to, czy zatrudniony jest pół roku.

Nie wdając się zatem w dyskusję nad słusznością wymagań w stosunku do pracownika, który doręczać będzie korespondencję, rozważyć należy, czy komornik może upoważnić do jej doręczenia stażystę, tj. osobę bezrobotną skierowaną przez starostę do odbycia stażu w myśl art. 53 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy²⁰.

Okres stażu nie może przekraczać 6 miesięcy, a w przypadku bezrobotnych, którzy nie ukończyli 30. roku życia – 12 miesięcy (art. 53 ust. 2 ww. ustawy). Oznacza to, że bez wątpienia należy wykluczyć możliwość dokonywania doręczeń przez stażystę, który odbywa staż przez okres krótszy niż 6 miesięcy, a zatem niemożliwe będzie dokonywanie doręczeń przez osoby, które ukończyły 30 lat.

W kontekście obowiązujących regulacji nasuwa się pytanie, czy możliwe jest dokonywanie doręczeń przez stażystę, który odbywa staż dłużej niż 6 miesięcy. Artykuł 53 u.p.z.r.p. posługuje się terminem „pracodawca”. Zwrócić należy uwagę na konstrukcję zdania pierwszego w art. 53 ust. 1 u.p.z.r.p., a mianowicie: „Starosta może skierować bezrobotnych do odbycia stażu (...) do pracodawcy”. Z kolei art. 53 ust. 4 zd. 1 u.p.z.r.p. stanowi: „Staż odbywa się na podstawie umowy zawartej przez starostę z pracodawcą”, art. 53 ust. 5 zd. 2 u.p.z.r.p.: „Pracodawca po zakończeniu realizacji programu”, natomiast art. 53 ust. 7a zd. 1 u.p.z.r.p.: „Pracodawca jest obowiązany do udzielenia dni wolnych”. Zatem podmiot,

¹⁹ Szerzej na ten temat: J. Szachta, *Doręczenie korespondencji pozwanemu przez komornika sądowego. Zagadnienia wybrane. Problemy praktyczne*, Forum Prawnicze 2019, nr 6(56), s. 50.

²⁰ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1100 z późn. zm.; dalej: u.p.z.r.p.

do którego bezrobotny kierowany jest na staż, określa się mianem pracodawcy i w ten sposób się go traktuje (ma on m.in. obowiązek udzielenia dni wolnych, realizowania programu stażu, co świadczy o organizowaniu rodzaju oraz czasu wykonywanych zadań). Nie łączy jednak pracodawcy ze stażystą stosunek pracy, bowiem pracodawca zawiera umowę ze starostą, w której określony jest program stażu. Celem stażu jest aktywizacja osób bezrobotnych i uzyskanie przez nich praktycznych umiejętności do wykonywania określonych obowiązków, a także zdobycie zatrudnienia po zakończeniu stażu.

Nadzór nad odbywaniem stażu sprawuje starosta (art. 53 ust. 5 u.p.z.r.p.), ale nadzór nad realizacją programu stażu, a tym samym prawidłowością wykonywania obowiązków przez stażystę – pracodawca, a także opiekun stażu (opiekunem stażu może być pracodawca lub inna wyznaczona przez niego osoba).

Wydaje się zatem, iż możliwe jest upoważnienie przez komornika sądowego stażysty odbywającego staż dłużej niż 6 miesięcy do dokonywania doręczeń. Z uwagi na okoliczność, że celem stażu jest nauka wykonywania określonych zadań, stosowne będzie dokonanie pierwszych doręczeń pod nadzorem pracodawcy (komornika sądowego) lub opiekuna stażu, jeżeli ten jest zatrudniony przez okres dłuższy niż 6 miesięcy. Niemniej jednak, gdy komornik sądowy uzna, że stażysta nabył umiejętność prawidłowego dokonywania doręczeń, może upoważnić go do samodzielnego ich dokonywania.

7. Czy należy wydać postanowienie w przedmiocie ustalenia kosztów za dokonanie doręczenia?

W praktyce podmioty zlecające doręczenie często kierują wnioski o wydanie postanowienia w przedmiocie ustalenia kosztów powstałych na skutek wniosku o doręczenie korespondencji na podstawie art. 139¹ k.p.c.

W postępowaniu egzekucyjnym rozliczenie kosztów następuje stosownie do treści art. 770 k.p.c. Koszty postępowania egzekucyjnego

komornik ustala postanowieniem wraz z ukończeniem postępowania egzekucyjnego (art. 770 § 2 k.p.c.). Niewątpliwie doręczenie dokumentów na podstawie art. 139¹ k.p.c. nie może być kwalifikowane jako postępowanie egzekucyjne – stanowi ono inne zadanie nałożone na komornika mocą ustawy (art. 3 ust. 4 u.k.s.). Zlecenie komornikowi doręczenia pism na podstawie art. 139¹ k.p.c. rejestrowane jest w repertorium „Kmn” jako inne czynności niebędące czynnościami egzekucyjnymi²¹. Nie sposób przy tym żadnej ze stron czynności nieegzekucyjnej (doręczenia) określać mianem wierzyciela czy dłużnika, a co za tym idzie – komornik nie może rozstrzygnąć o tym, kogo koszty te obciążają.

Ustawa o komornikach sądowych w art. 3a szczegółowo opisuje procedurę doręczenia korespondencji przez komornika sądowego, a art. 41 u.k.k. określa opłatę za dokonanie doręczenia w trybie art. 139¹ k.p.c.

Brak jest w tym stanie rzeczy podstawy prawnej do wydania przez komornika postanowienia, którym to ustalone zostaną koszty powstałe w wyniku złożenia wniosku przez powoda zobowiązanego do tego przez sąd na podstawie art. 139¹ k.p.c. Komornik może jedynie zawiadomić o powstałych kosztach (opłatach i wydatkach) w wyniku złożenia wniosku o doręczenie korespondencji, jednak nie jest dopuszczalne wydanie w tym przedmiocie postanowienia.

Artykuł 139¹ k.p.c. znajduje się w części pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego, w księdze pierwszej (postępowanie rozpoznawcze) zatytułowanej „Proces” (tytuł VI „Postępowanie”, dział I „Przepisy ogólne o czynnościach procesowych”, rozdział 2 „Doręczenia”). Natomiast art. 770 k.p.c. umiejscowiony został w części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego dotyczącej postępowania egzekucyjnego. Zgodnie z art. 13 § 2 k.p.c. przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych postępowań, ale nigdy odwrotnie. Niedopuszczalne jest zatem zastosowanie art. 770 k.p.c. do czynności doręczenia i ustalenie na

²¹ Zgodnie z § 3 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad prowadzenia biurowości, rachunkowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych (Dz.U. z 2018 r., poz. 2517).

tej podstawie kosztów związanych z dokonaną czynnością. Oznacza to, że wystarczające jest przesłanie wierzycielowi kserokopii protokołu z czynności w celu zakończenia postępowania egzekucyjnego. Nie ma przeszkód do informacyjnego wskazania kosztów czynności.

Komornik nie wydaje również po dokonaniu doręczenia postanowienia o zakończeniu zleconej czynności. W przypadku umieszczenia w skrzynce oddawczej adresata zawiadomienia o próbie doręczenia i bezskutecznego upływie 14-dniowego terminu do odbioru pisma, komornik zwraca pismo wnioskodawcy (art. 3a ust. 3 u.k.s.). Mając na względzie cel dokonywania przez komorników doręczeń, którym jest zerwanie z fikcją doręczeń²², stosowne wydaje się wydanie adresatowi korespondencji nawet wówczas, gdy zgłosi się po nią po upływie 14 dni od próby doręczenia, oczywiście jeżeli komornik jeszcze nie zwrócił pisma wnioskodawcy. Natomiast w przypadku skutecznego doręczenia komornik przesyła wnioskodawcy kserokopię protokołu, a w razie ustalenia, że adresat nie zamieszkuje pod wskazanym adresem lub gdy nie udało się ustalić, czy adresat tam zamieszkuje – dodatkowo zwraca pismo (art. 3a ust. 4–5 u.k.k.). Oznacza to, że dokonanie przez komornika czynności przewidzianych w art. 3 u.k.s. w celu doręczenia pisma adresatowi, a następnie poinformowanie o wyniku czynności wnioskodawcy kończy postępowanie w sprawie dokonania czynności nieegzekucyjnej.

8. Podsumowanie

Zerwanie z fikcją doręczeń jest niewątpliwie trafnym celem, który miał zostać zrealizowany poprzez wprowadzenie tzw. doręczeń komorniczych. Niestety, regulacja ta zawiera poważne mankamenty wpływające również na skuteczność doręczeń.

Po pierwsze, nie zostało spełnione założenie usprawnienia postępowania rozpoznawczego. Wskazać można kilka kwestii. Komornik

²² J. Szachta, *op. cit.*, s. 53.

dokonywać doręczeń w terminie 14 dni od otrzymania zlecenia. Jest to termin instrukcyjny. Podjęcie próby doręczenia jest możliwe dopiero, gdy wniosek nie zawiera braków formalnych ani fiskalnych. W przeciwnym razie niezbędne jest najpierw wezwanie zlecającego do uzupełnienia tychże braków w określonym terminie, co wydłuża czas dokonania czynności. Następnie, w przypadku bezskuteczności doręczenia, komornik oczekuje 14 dni na odbiór korespondencji, po czym zwraca ją wnioskodawcy. Przy założeniu, że wniosek nie będzie zawierał żadnych braków formalnych, to należy liczyć się – w przypadku niezastania pod podanym adresem odbiorcy przesyłki – nawet z miesięcznym okresem oczekiwania na skutek zlecenia.

Po drugie, dopuszczalne jest jedynie doręczenie pisma pod adresem zamieszkania adresata, a zatem wykluczono możliwość doręczenia w innych miejscach, gdzie adresata się zastanie, lub w miejscu pracy. Z reguły znacznie łatwiej jest ustalić miejsce zatrudnienia adresata niż miejsce jego pobytu. Ponadto, korespondencję doręcza się osobiście adresatowi, a zatem nie można przekazać jej dorosłemu domownikowi. Prowadzi to do obniżenia skuteczności doręczeń. Stąd też, mając na względzie cel doręczeń, miejsce zamieszkania adresata trzeba rozumieć szeroko, nie ograniczając go jedynie do lokalu. Należy zatem przyjąć, że dopuszczalne jest doręczenie korespondencji przed drzwiami mieszkania adresata (na korytarzu). *De lege ferenda* trafne byłoby wprowadzenie możliwości dokonywania doręczeń m.in. w miejscu pracy.

Po trzecie, istnieją sytuacje, w których to pracownik operatora pocztowego będzie bardziej skuteczny w doręczeniu listu niż komornik sądowy. Wynika to z wielu kwestii, m.in. znajomości terenu, osób zamieszkujących dany obszar miasta, wsi. Ponadto, komornik niekiedy nie będzie miał możliwości wejścia do budynku (w przypadku budynków wielorodzinnych), gdy osoby mieszkające pod adresem wskazanym we wniosku o doręczenie nie otworzą drzwi, co uniemożliwi zostawienie awizo w oddawczej skrzynce pocztowej.

Celem nowelizacji przepisów w zakresie doręczeń było zerwanie z fikcją doręczeń, jednak zdaje się, że projektodawcy nowych regulacji

nie mieli na względzie fikcji doręczeń jako takiej, a jedynie zerwanie z fikcją doręczeń sądowych. Na jej miejscu pojawiła się natomiast fikcja doręczeń komorniczych. Tego rodzaju rozwiązania wydłużają postępowania rozpoznawcze, narażają powodów lub wnioskodawców w postępowaniu nieprocesowym na dodatkowe koszty. Nawet gdy dojdzie do ustalenia nowego adresu zamieszkania, zawiadomienie o tym sądu skutkuje tym, że w przypadku bezskuteczności doręczenia korespondencji pod nowy adres doręczenie komornicze się powtarza. Nie ograniczono przy tym liczby wskazywania kolejnych adresów zamieszkania w celu kontynuowania postępowania przez sąd. Trudno również twierdzić, że wielokrotne wskazywanie adresu zamieszkania przez powoda jest nadużywaniem prawa procesowego (art. 4¹ k.p.c.).

Rozwiązaniem kwestii dotyczącej skuteczności doręczeń jest wprowadzenie bazy adresów korespondencyjnych zawierającej adres każdego pełnoletniego obywatela²³. Wówczas doręczenia dokonane pod adres zapisany w tym systemie można byłoby uznać za skuteczne, po podwójnej awizacji.

Nie bez znaczenia pozostaje okoliczność, że zaangażowano komorników sądowych do dokonywania doręczeń, jednocześnie wprowadzając opłatę w wysokości 60 zł. Jest to kwota rażąco niska, szczególnie jeżeli komornik doręcza korespondencję do adresatów mieszkających pod tym samym adresem. Niezależnie od liczby adresatów jest to kwota 60 zł za doręczenie nawet 10 przesyłek pod jeden adres. Większa liczba pism do doręczeń, nawet pod ten sam adres, generuje wyższe nakłady pracy. Niezbędne jest bowiem wylegitymowanie każdego z adresatów, uzyskanie pokwitowania dowodu doręczenia, a w przypadku odmowy – sporządzenie protokołu. Natomiast w razie bezskuteczności doręczenia komornik ustala, czy adresaci zamieszkują pod wskazanym adresem. Dokonanie tychże ustaleń, spisanie protokołu lub protokołów zajmuje komornikowi znaczną część z jego czasu pracy, a nie można zapominać,

²³ J. Szachta, *op. cit.*, s. 54.

że komornik jest przede wszystkim organem egzekucyjnym. Ponadto bywa, że odległości między kancelarią komorniczą a miejscem zamieszkania adresata są duże. Zlecający doręczenie powinien zatem zostać wezwany przez komornika do uiszczenia określonej kwoty odpowiadającej kosztom przejazdu poza miejscowość, która jest siedzibą komornika, oraz zryczałtowanych kosztów przejazdu w ramach tej miejscowości. Niemniej jednak znaczenie ma nie tylko sam koszt przejazdu (np. środki wydane na paliwo, bilet), ale czas, który jest konieczny w celu pokonania odległości pomiędzy miejscowościami oraz na odnalezienie adresu zamieszkania adresata. Nie należy zapominać o kosztach rzeczowo-osobowych, które również powinny znaleźć odzwierciedlenie w opłacie określonej w art. 41 u.k.k., takich jak czas związany z rejestracją czynności nieegzekucyjnej w systemie informatycznym, badaniem dokumentów, koniecznością wezwania wnioskodawcy do uzupełnienia braków formalnych wniosku lub braków fiskalnych, co wymaga zatrudnienia odpowiedniej kadry administracyjno-biurowej. Pomimo okoliczności, że akta czynności nieegzekucyjnej związanej z doręczeniem korespondencji (repertorium „Kmn”) nie będą obszerne, koszty archiwizacji akt tej czynności mają niebagatelne znaczenie, ponieważ przy tak niskiej opłacie za doręczenie i znacznych nakładach, w szczególności osobowych, może okazać się, że opłata ta nie zrekompensuje komornikowi sądowemu faktycznie poniesionych wydatków.

Z tych przyczyn postulować należy zwiększenie opłaty stałej za doręczenie korespondencji na podstawie art. 139¹ k.p.c., a także usunięcie z art. 41 u.k.k. regulacji, która zobowiązuje komornika do dokonania doręczeń pod jeden adres kilku adresatom korespondencji przy jednorazowej opłacie w wysokości 60 zł.

**STRESZCZENIE Glosa do uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2021 r. (III CZP 89/19).
Kwestia odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu zabezpieczającym wobec osób z zaburzeniami psychicznymi**

W glosie autor omawia uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2021 r. (III CZP 89/19) dotyczącą kwestii odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu zabezpieczającym toczącego się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz.U. z 2020 r., poz. 1346), przepisu art. 2 ust. 3 ustawy w zw. z art. 730 § 1 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale przyjął, że w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r., powyżej wskazana konstrukcja prawna nie stanowi podstawy prawnej udzielenia zabezpieczenia poprzez umieszczenie osoby, której dotyczy to postępowanie w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym. Ponadto Sąd Najwyższy sformułował w uzasadnieniu postulat de lege ferenda w przedmiocie konieczności wprowadzenia do ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. szczególnej regulacji w zakresie postępowania zabezpieczającego, uwzględniającej warunki konstytucyjne, konwencyjne oraz zapewniające należytą kontrolę sądową aktualności pobytu takiej osoby w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym, w ramach zabezpieczenia oraz dopuszczalny czas stosowania tego środka. W częściowo aprobującej glosie autor wskazuje na pominiętą przez Sąd Najwyższy kwestię wywodu prawnego rozstrzygnięcia w przedmiocie analizy prawnej zagadnienia dotyczącego niedopuszczalności zastosowania art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. w zw. z art. 730 § 1 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c. jako podstawy udzielenia zabezpieczenia w postępowaniu o umieszczenie osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób w świetle postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2006 r. Nr 12, poz. 13), jednocześnie wskazując na konieczność uzupełnienia postulatu de lege ferenda Sądu Najwyższego w ramach dostrzeżonej prawnej luki konstrukcyjnej o konstrukcję prejudykatu.

Słowa kluczowe: postępowanie zabezpieczające, osoby z zaburzeniami psychicznymi, prejudykat, prawna luka konstrukcyjna, Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym, Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych

SUMMARY Gloss to the Resolution of Seven Judges of the Supreme Court dated 9 March 2021 (III CZP 89/19). Issue of Appropriate Application of Regulations on Injunction Proceedings Against Persons with Mental Disorders

In this gloss the author discusses the Resolution of seven judges of the Supreme Court dated 9 March 2021 (III CZP 89/19) that concerns the issue of the proper application of regulations on injunction proceedings pending pursuant to the Act of 22 November 2013 in proceedings against persons with mental disorders who cause hazards to life, health and sexual freedom of other persons (Journal of Laws from 2020, Item 1346), regulation of art. 2(3) of the Act in relation to art. 730 § 1 of the Code of Civil Proceedings in relation to art. 755 § 1 of the Code of Civil Proceedings. The Supreme Court in voting on the Resolution assumed that in the proceedings pending under the Act of 22 November 2013, the above-mentioned legal construct does not constitute a legal base for an injunctive provision by placing a person concerned in the Domestic Centre for Preventing Dissocial Behaviour. Moreover, the Supreme Court formulated in the justification de lege ferenda requirement with regard to the necessity to introduce into the Act of 22 November 2013 special regulations with regard to injunctive proceedings, taking into account constitutional and conventional conditions and to ensure the adequate court control over the current stay of such a person in the Domestic Centre for Preventing Dissocial Behaviour within the injunction or an acceptable time of applying that measure. In the partly approving gloss the author indicates the issue, which was omitted by the Supreme Court, of the legal argument of the judgement with respect to a legal analysis of the question of inadmissibility of applying art. 2(3) of the Act of 22 November 2013 in relation to art. 730 § 1 of the Code of Civil Proceedings in relation to art. 755 § 1 of the Code of Civil Proceedings as the basis for an injunction in the proceedings for placing persons with mental disorders who cause hazards to life, health and sexual freedom of other persons in the light of the regulations of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities made in New York on 13 December 2006 (Journal of Laws from 2006, No 12, Item 13), simultaneously indicating the necessity to supplement the de lege ferenda requirement of the Supreme Court with respect to the noticed constructional legal gap with a construct of prejudication.

Keywords: *injunction proceedings, persons with mental disabilities, prejudication, legal constructive gap, Domestic Centre for Preventing Dissocial Behaviour, Convention on the Rights of Persons with Disabilities*

Glosa do uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2021 r. (III CZP 89/19)

Kwestia odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu zabezpieczającym wobec osób z zaburzeniami psychicznymi

Glosa częściowo aprobująca

Głosowana uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2021 r.¹ dotyczy problematyki zastosowania w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób² przepisu art. 2 ust. 3 tej ustawy w zw. z art. 730 § 1 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c.

W tezie głosowanej uchwały SN przyjął, że w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu

¹ Uchwała SN (7) z dnia 9 marca 2021 r., III CZP 89/19, Lex 3147660.

² T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1346.

wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób przepisy art. 2 ust. 3 tej ustawy w zw. z art. 730 § 1 k.p.c. i art. 755 § 1 k.p.c. nie stanowią podstawy prawnej udzielenia zabezpieczenia przez umieszczenie osoby, której dotyczy to postępowanie, w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym³.

Przedmiotowa uchwała została podjęta po rozstrzygnięciu zagadnienia prawnego przedstawionego przez Rzecznika Praw Obywatelskich działającego na podstawie art. 83 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym⁴ w zw. z art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich⁵ w przedmiocie wniosku o rozstrzygnięcie przez SN w powiększonym składzie zagadnienia prawnego o treści: „Czy w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób przepisy art. 2 ust. 3 tej ustawy w zw. z art. 730 § 1 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c. mogą stanowić podstawę udzielenia zabezpieczenia poprzez umieszczenie uczestnika postępowania w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym?”.

W uzasadnieniu RPO wskazał, że w orzecznictwie sądów powszechnych występują rozbieżności w wykładni powyższych przepisów w zakresie dopuszczalności udzielenia zabezpieczenia w sprawie wniosków dyrektorów zakładów karnych o uznanie określonych osób odbywających karę pozbawienia wolności za stwarzające zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób przez umieszczenie ich w Ośrodku. Zagadnienie to było przedmiotem rozważań SN, który w uchwale z dnia 30 stycznia 2019 r.⁶ (podjętej w zwykłym składzie) przyjął, że w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. mają

³ Dalej: Ośrodek.

⁴ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 154.

⁵ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 627.

⁶ Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2019 r., III CZP 75/18, Lex 2612505.

odpowiednie zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym, ale niedopuszczalne jest udzielenie zabezpieczenia poprzez umieszczenie osoby, której postępowanie dotyczy, w Ośrodku. Po podjęciu tej uchwały zapadło kilka orzeczeń sądów powszechnych, w których wyrażono odmienne stanowisko, przyjmując dopuszczalność udzielenia zabezpieczenia przez umieszczenie osoby, której postępowanie dotyczy, w Ośrodku (np. postanowienia SA w Gdańsku z dnia 13 marca 2019 r.⁷ i z dnia 12 lipca 2019 r.⁸ oraz postanowienia SA w Szczecinie z dnia 10 lipca 2019 r.⁹ i z dnia 23 września 2019 r.¹⁰).

Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o wydanie postanowienia o odmowie podjęcia uchwały, a w przypadku uznania, że zachodzą podstawy do jej wydania, podjęcie uchwały o treści: „Przepisy art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. w zw. z art. 730 § 1 k.p.c. i art. 755 § 1 k.p.c. mogą stanowić podstawę udzielenia w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. zabezpieczenia przez umieszczenie uczestnika postępowania w Ośrodku”.

W przywołanej już wcześniej uchwale z dnia 30 stycznia 2019 r. (III CZP 75/18) SN, odwołując się do przepisów Konstytucji RP (art. 30, 41 i 42), wskazał, że wolność człowieka stanowi jeden z fundamentów liberalnego ustroju politycznego opartego na porządku konstytucyjnym hołdującym wolności jako wartości nadrzędnej skoncentrowanej na prawach człowieka i jego godności. W związku z tym najbardziej drastycznym i dotkliwym przejawem naruszenia wolności człowieka przez państwo jest pozbawienie go wolności w jakiegokolwiek formie. Sąd Najwyższy powołał się na zasady wypracowane na gruncie prawa karnego *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, nullum crimen sine lege stricte* i wywodził z art. 41 ust. 1 zd. 2 w zw. z art. 31 ust. 2 Konstytucji RP zasadę *nullum amissione libertatis sine lege, scilicet sine lege stricte* (nie można nikogo

⁷ I ACa 147/19, niepubl.

⁸ I ACa 522/19, niepubl.

⁹ I Acz 490/19, niepubl.

¹⁰ I ACz 630/19, niepubl.

pozbawić wolności bez ustawy, bez określenia zasad i trybu, a w szczególności z odwołaniem się do analogii, odpowiedniego stosowania prawa lub wykładni rozszerzającej na niekorzyść). Sąd zwrócił też uwagę na orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, który uzależnił dopuszczalność ograniczeń praw i wolności od ich ustanowienia tylko w drodze ustawy. Łączy się to także z wymaganiem odpowiedniej szczegółowości unormowania ustawowego, uwzględniającego dostateczną precyzję, jasność i poprawność danej regulacji oraz ściśle określenie kompetencji i działań organów państwa. Tych wymagań nie spełniają – w ocenie SN – przepisy art. 755 § 1 i 2¹ k.p.c. w zw. z art. 730 k.p.c. oraz art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. w zw. z art. 506 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c., bowiem sięganie przez organ stosujący prawo do przepisów o postępowaniu zabezpieczającym w ramach postępowania cywilnego następuje w tym przypadku w drodze odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów innej ustawy. Taka metoda tworzenia i stosowania prawa jest dozwolona, z tym że prawodawca korzysta z niej wtedy, gdy w innej ustawie są już przepisy wystarczające do unormowania regulowanych stosunków prawnych, a w związku z tym stanowienie nowych przepisów byłoby powtórzeniem już obowiązujących – § 156 ust. 4 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”¹¹. Sąd Najwyższy podkreślił, że ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. odsyła wyłącznie do odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu nieprocesowym, a zatem sięgnięcie do przepisów o postępowaniu zabezpieczającym, w tym do art. 755 k.p.c. mającego być podstawą umieszczenia w Ośrodku, wymaga dalszych zabiegów w zakresie wykładni. W konsekwencji stosowanie art. 755 k.p.c. w sprawach unormowanych w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. jest możliwe tylko w drodze wielostopniowego odesłania do odpowiedniego stosowania prawa i w ten sposób dodatkowo dyskwalifikuje ten przepis jako podstawę pozbawienia wolności. Nakazy i zakazy wydawane w postępowaniu

¹¹ Dz.U. z 2002 r. Nr 100, poz. 908.

cywilnym w ramach postępowania zabezpieczającego nie mogą ingerować w wolność osobistą, wyraźnie deklarowaną przez Konstytucję RP. Odesłaniu zawartemu w art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. nie można przypisywać upoważnienia do pozbawienia (ograniczenia) wolności osobistej na czas w zasadzie nieokreślony (art. 742 k.p.c., art. 744 k.p.c. i art. 757 k.p.c.) oraz bez jasno sprecyzowanych przesłanek podmiotowych i przedmiotowych wyłączających tryb wymagany w art. 41 ust. 1 Konstytucji RP. Ponadto, upatrywaniu w przepisach o zabezpieczeniu podstawy orzekania o pozbawieniu wolności sprzeciwiają się także funkcje i cechy konstrukcyjne cywilnego postępowania zabezpieczającego, wśród których na czoło wysuwa się poprzestanie na wymaganiu jedynie uprawdopodobnienia roszczenia (żądania). Pozbawienie wolności osobistej na podstawie takiej przesłanki w sposób rażący kolidowałoby z gwarancjami ochrony wolności ustanowionymi w Konstytucji RP.

W opozycji do przedstawionego stanowiska SN z przywołanej już uchwały z dnia 30 stycznia 2019 r. (III CZP 75/18) sądy powszechne podnosiły, że z uwagi na cechy osób, których dotyczy postępowanie uregulowane w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r., jak i cechy czynów karalnych popełnionych przez te osoby, a także ze względu na cel tej ustawy, nie ma innych sposobów zabezpieczenia niż umieszczenie uczestnika postępowania w Ośrodku, co może być efektywną ochroną przed dopuszczeniem się przez uczestnika postępowania kolejnych ciężkich przestępstw na szkodę innych osób. W sprawie o umieszczenie w Ośrodku osób stwarzających zagrożenie chodzi o ochronę społeczeństwa przed osobą, która popełnia liczne przestępstwa, w tym w szczególności te o charakterze pedofilskim. Należy podkreślić, że o ile pozbawienie takiej osoby wolności w drodze udzielenia zabezpieczenia nastąpi na stosunkowo krótki i przewidywalny okres potrzebny do przeprowadzenia postępowania co do istoty sprawy, o tyle skutki, jakie może wywołać taka osoba, popełniając kolejne przestępstwo, w szczególności wobec małoletnich, oraz krzywda w ten sposób wyrządzona będą niewspółmierne, tragiczne, nieodwracalne i niepowetowane.

Sąd Najwyższy, podejmując głosowaną uchwałę z dnia 9 marca 2021 r. (III CZP 89/19) w składzie siedmiu sędziów, podtrzymał stanowisko wyrażone w uchwale z dnia 30 stycznia 2019 r. (III CZP 75/18), że w postępowaniu toczącym się na podstawie ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. jest niedopuszczalne udzielenie zabezpieczenia przez umieszczenie osoby, której dotyczy postępowanie, w Ośrodku, a także sformułowaną w jej uzasadnieniu zasadę, że nie można nikogo pozbawić wolności bez ustawy, bez określenia zasad i trybu, w szczególności z odwołaniem się do analogii, odpowiedniego stosowania prawa lub wykładni na niekorzyść.

Ten trafny pogląd SN ma mocne uzasadnienie w nadrzędnych aktach prawnych, zarówno w Konstytucji RP, jak i Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r.¹² Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanowione tylko w ustawie i jedynie wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP), bowiem każdemu zapewnia się nietykalność i wolność osobistą. Pozbawienie i ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie (art. 41 ust. 1 Konstytucji RP). Tak samo art. 5 ust. 1 Konwencji gwarantuje każdemu prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, zaś pozbawienie wolności może nastąpić w trybie ustalonym przez prawo. Na gruncie Konwencji Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie podkreślał, że w razie pozbawienia wolności przestrzeganie ogólnej zasady pewności prawnej ma zasadnicze znaczenie i dlatego warunki pozbawienia wolności mają być jasno określone w prawie krajowym, a jego stosowanie musi być przewidywalne. Przepisy, na podstawie których następuje pozbawienie wolności, muszą być dostatecznie precyzyjne, aby umożliwić osobie przewidywanie potencjalnych konsekwencji

¹² Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej: Konwencja.

danego działania. Umieszczenie w Ośrodku stanowi formę pozbawienia wolności osobistej, łączącą w sobie elementy przymusowej detencji psychiatrycznej orzekanej sądownie na podstawie art. 29 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego¹³ oraz środków zabezpieczających przewidzianych w Kodeksie karnym, określanych w doktrynie prawniczej jako postpenalne środki zabezpieczające.

Zatem SN słusznie uznał, że z uwagi na ogólnikowość i brak precyzji art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c. umieszczenie w Ośrodku w ramach udzielenia zabezpieczenia wniosku dyrektora zakładu karnego o uznanie osoby, o której mowa w art. 1 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r., za stwarzającą zagrożenie nie spełnia opisanych wyżej standardów konstytucyjnych i konwencyjnych. Z wyroku TK stwierdzającego, że art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. nie jest sprzeczny z Konstytucją RP, nie można wyprowadzić zgodności z Konstytucją RP orzekania o umieszczeniu w Ośrodku w ramach kodeksowych przepisów o postępowaniu zabezpieczającym, w szczególności art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c. Stosownie do treści art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c., jeżeli przedmiotem zabezpieczenia nie jest roszczenie pieniężne, sąd udziela zabezpieczenia w taki sposób, jaki stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni, nie wyłączając sposobów przewidzianych dla zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, a w szczególności może unormować prawa i obowiązki stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania. Wskazany przepis nie przewiduje pozbawienia czy ograniczenia wolności w sposób określony w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. oraz nie precyzuje zasad i warunków tego rodzaju postanowień zabezpieczających, z zachowaniem gwarancji wynikających z tej ustawy. Tymczasem art. 755 k.p.c. jest przepisem ogólnym odnoszącym się do nieokreślonej liczby różnego rodzaju roszczeń majątkowych niepieniężnych i roszczeń pieniężnych, rozpoznawanych zarówno w procesie, jak i w postępowaniu nieprocesowym. Ponadto kodeksowe przepisy o postępowaniu zabezpieczającym nie przystają do

¹³ Tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 685.

rygorów i gwarancji procesowych oraz przesłanek materialnoprawnych unormowanych w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. Zasadnie SN wskazał, że przepis art. 755 § 1 k.p.c. nie może stanowić podstawy prawnej do udzielenia zabezpieczenia przez umieszczenie uczestnika postępowania w Ośrodku na czas trwania postępowania rozpoznawczego także i z tej przyczyny, że przepis ten odnosi się do praw i obowiązków stron lub uczestników, które wynikają z określonych stosunków prawnych (np. własnościowych, rodzinnych, spadkowych), z przepisów prawnych (np. dobra osobiste, praw rzeczowych), względnie z posiadania rzeczy, natomiast z mocy ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. nie powstają obowiązki dla osoby, która zakończyła odbywanie kary pozbawienia wolności. Źródłem obowiązku poddania się przez taką osobę terapii w Ośrodku jest prawomocne orzeczenie sądu o skutku konstytutywnym. Skoro więc do powstania obowiązków wynikających z tej ustawy konieczne jest prawomocne orzeczenie co do istoty sprawy, to nałożenie na osobę odbywającą karę pozbawienia wolności obowiązku poddania się leczeniu w Ośrodku na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia odbywa się ewidentnie poza podstawą prawną. Wobec powyższego niepoprawna będzie też argumentacja usprawiedliwiająca zastosowanie tego środka w ramach udzielenia zabezpieczenia, wywodzona z art. 755 § 2¹ k.p.c.

Sąd Najwyższy, podejmując głosowaną uchwałę, sformułował w uzasadnieniu postulat *de lege ferenda* dotyczący konieczności wprowadzenia do ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. szczególnej regulacji w zakresie postępowania zabezpieczającego, uwzględniającej warunki konstytucyjne i konwencyjne oraz zapewniające należytą kontrolę sądową aktualności pobytu takiej osoby w Ośrodku w ramach zabezpieczenia oraz dopuszczalny czas stosowania tego środka.

Aprobując stanowisko SN wyrażone w głosowanej uchwale, autor niniejszej glosy pragnie wskazać na pominięcie przez SN wywodu prawnego rozstrzygnięcia w przedmiocie analizy prawnej zagadnienia dotyczącego niedopuszczalności zastosowania art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. w zw. z art. 730 § 1 k.p.c. i art. 755 § 1 k.p.c. jako podstawy udzielenia

zabezpieczenia w postępowaniu o umieszczenie osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób w świetle postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.¹⁴

Subsydiarnie autor niniejszej glosy wskazuje, że TK w wyroku z dnia 23 listopada 2016 r.¹⁵, analizując kwestię zgodności przepisów ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. z Konstytucją RP oraz wiążącym ją prawem międzynarodowym, nie przeprowadził wywodu w przedmiocie zgodności tej ustawy z Konwencją ONZ.

Z tożsamym pominięciem przepisów Konwencji ONZ mamy do czynienia w uzasadnieniach wywodów prawnych szerokiego orzecznictwa SN dotyczącego osób umieszczanych w Ośrodku w oparciu o ustawę z dnia 22 listopada 2013 r.

Konwencja ONZ na równi z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności stanowi element uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka. Jej regulacje dotyczą praw egzystencjonalnych oraz wolnościowych *sensu stricto*, tj. I oraz II generacji, i obejmują osoby niepełnosprawne jako podmioty wymagające szczególnej ochrony. Konwencja ONZ została ratyfikowana przez Prezydenta RP w dniu 6 września 2012 r. za zgodą wyrażoną w ustawie z dnia 15 czerwca 2012 r. o ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.¹⁶ i weszła w życie w stosunku do RP w dniu 25 października 2012 r. Tak ratyfikowana Konwencja ONZ stanowi część krajowego porządku prawnego i jest stosowana bezpośrednio, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy (art. 91 ust. 1 Konstytucji RP). Wskazany tryb ratyfikacji daje tej umowie międzynarodowej pierwszeństwo przed ustawą, jeśli ustawy nie da się pogodzić z umową (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP). Takie umiejscowienie Konwencji ONZ w krajowym porządku prawnym harmonizuje z dyspozycją art. 9 Konstytucji RP, dotyczącą przestrzegania przez RP wiążącego ją prawa międzynarodowego.

¹⁴ Dz.U. z 2006 r. Nr 12, poz. 13; dalej: Konwencja ONZ.

¹⁵ K 6/14, Dz.U. z 2016 r., poz. 2205.

¹⁶ Dz.U. z 2006 r. Nr 12, poz. 13.

Celem Konwencji ONZ jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności. Do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać tym osobom pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami (art. 1 Konwencji ONZ).

Konwencja ONZ opiera się na następujących zasadach: poszanowaniu przyrodzonej godności, autonomii osoby, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowaniu niezależności osoby, niedyskryminacji, pełnym i skutecznym udziale i włączeniu w społeczeństwo, poszanowaniu odmienności i akceptacji osób niepełnosprawnych będących częścią ludzkiej różnorodności i całej ludzkości, równości szans, dostępności, równości mężczyzn i kobiet, poszanowaniu rozwijających się zdolności niepełnosprawnych dzieci oraz poszanowaniu prawa dzieci niepełnosprawnych do zachowania tożsamości (art. 3 Konwencji ONZ).

Państwa Strony zobowiązują się do zapewnienia i popierania pełnej realizacji wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich osób niepełnosprawnych, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. W tym celu Państwa Strony w szczególności zobowiązują się do: przyjęcia wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia praw uznanych w niniejszej konwencji; podjęcia wszelkich odpowiednich środków, w tym ustawodawczych, w celu zmiany lub uchylecia obowiązujących ustaw, przepisów wykonawczych, zwyczajów i praktyk, które dyskryminują osoby niepełnosprawne; uwzględniania wymogu ochrony i popierania praw człowieka w odniesieniu do osób niepełnosprawnych w każdej polityce i każdym programie działania; powstrzymywania się od angażowania się w jakiegokolwiek działania lub praktyki, które są niezgodne z niniejszą konwencją, i zapewnienia, że władze i instytucje

publiczne będą działały zgodnie z niniejszą konwencją; podejmowania wszelkich odpowiednich działań w celu wyeliminowania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność przez jakąkolwiek osobę, organizację lub prywatne przedsiębiorstwo (art. 3 lit. a–e Konwencji ONZ).

Państwa Strony uznają, że wszyscy ludzie są równi wobec prawa i są uprawnieni, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, do jednakowej ochrony prawnej i jednakowych korzyści wynikających z prawa. Państwa Strony zakażą jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i zagwarantują osobom niepełnosprawnym jednakową dla wszystkich i skuteczną ochronę przed dyskryminacją z jakichkolwiek względów. W celu popierania równości i likwidacji dyskryminacji Państwa Strony podejmą wszelkie odpowiednie kroki do zapewnienia racjonalnych usprawnień. Za dyskryminację w rozumieniu niniejszej konwencji nie będą uważane szczególne środki, które są niezbędne w celu przyspieszenia osiągnięcia lub zagwarantowania faktycznej równości osób niepełnosprawnych (art. 5 Konwencji ONZ).

Państwa Strony zapewnią, że osoby niepełnosprawne na zasadzie równości z innymi osobami będą korzystały z prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego; nie będą pozbawiane wolności bezprawnie lub samowolnie, a także, że każde pozbawienie wolności będzie zgodne z prawem oraz że niepełnosprawność w żadnym przypadku nie będzie uzasadniać pozbawienia wolności. Państwa Strony zapewnią osobom niepełnosprawnym, które zostaną pozbawione wolności w wyniku jakiegokolwiek postępowania, prawo – na zasadzie równości z innymi osobami – do gwarancji zgodnych z międzynarodowym prawem praw człowieka i traktowanie zgodne z celami i zasadami niniejszej konwencji, włączając w to zapewnienie racjonalnych usprawnień (art. 14 Konwencji ONZ).

Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. reguluje postępowanie wobec osób, u których stwierdzono zaburzenia psychiczne mające taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą

pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat (art. 1 ust. 3). Tym samym zakres podmiotowy ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. obejmuje osoby niepełnosprawne m.in. ze względu na długotrwałe naruszoną sprawność psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co stanowi o zastosowaniu postanowień Konwencji ONZ (art. 1).

Okoliczność ta implikuje zastosowanie niewymagających wydania ustawy postanowień Konwencji ONZ w postępowaniu przewidzianym w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r., w tym w postępowaniu zabezpieczającym, w zakresie udzielenia zabezpieczenia np. poprzez umieszczenie uczestnika postępowania w Ośrodku. Przepis prawa międzynarodowego stanowi, iż Państwa Strony zapewnią, że osoby niepełnosprawne, na zasadzie równości z innymi osobami, nie będą pozbawiane wolności bezprawnie lub samowolnie, a także że każde pozbawienie wolności będzie zgodne z prawem oraz że niepełnosprawność w żadnym przypadku nie będzie uzasadniać pozbawienia wolności. Natomiast przepisy prawa krajowego stanowią, że w każdej sprawie cywilnej podlegającej rozpoznaniu przez sąd lub sąd polubowny można żądać udzielenia zabezpieczenia (art. 730 § 1 k.p.c.). Jeżeli przedmiotem zabezpieczenia nie jest roszczenie pieniężne, sąd udziela zabezpieczenia w taki sposób, jaki stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni, nie wyłączając sposobów przewidzianych dla zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, w szczególności sąd może unormować prawa i obowiązki stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania (art. 755 § 1 k.p.c.), natomiast art. 2 ust. 3 ustawy z 22 listopada 2013 r. stanowi, że w postępowaniu sądowym stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym ze zmianami wynikającymi z niniejszej ustawy, z tym że do środków odwoławczych wnoszonych przez osobę, której dotyczy postępowanie uregulowane w niniejszej ustawie, nie ma zastosowania art. 368 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.

Z uwagi na treść przepisu art. 14 ust. 1 lit. b Konwencji ONZ, wyrażającego zakaz pozbawienia wolności osób ze względu na ich niepełnosprawność,

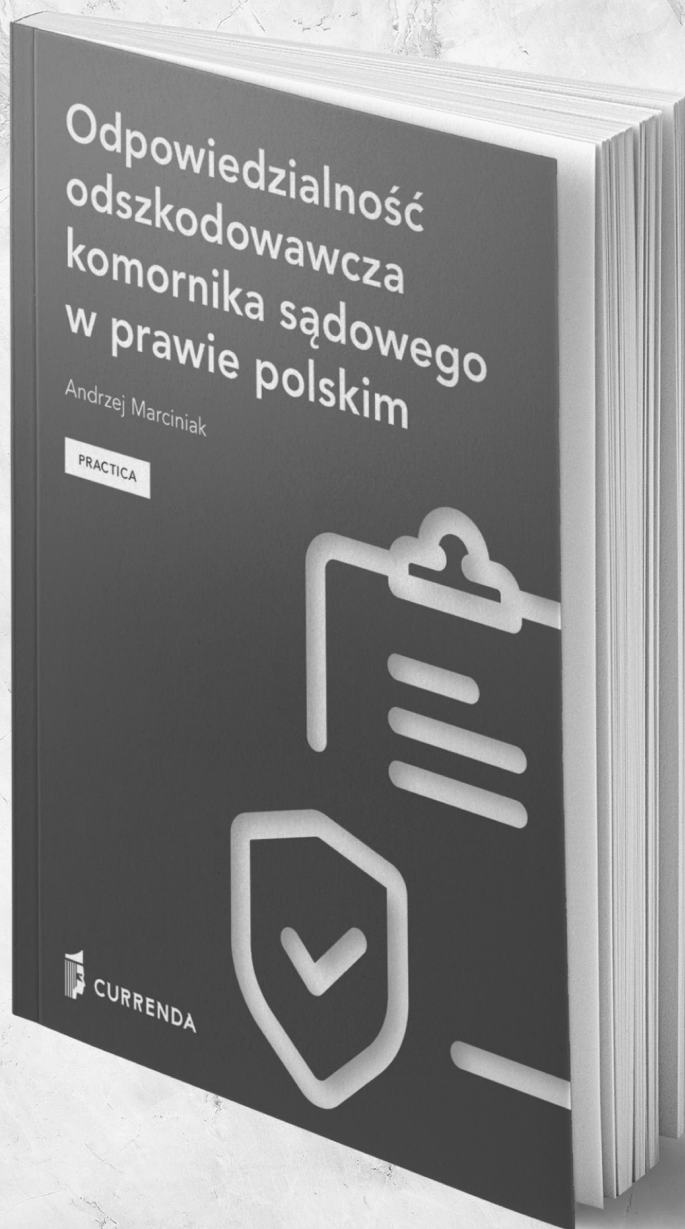
wobec treści przywołanych w głosowanej uchwale SN przepisów prawa krajowego (art. 730 § 1 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c. w zw. z art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r.), dopuszczających pozbawienie wolności osób objętych postępowaniem z ustawy z dnia 22 listopada 2013 r., z powodu występującej kolizji, w rozwiązaniu której zastosowanie znajdzie art. 91 Konstytucji RP, należy przyjąć, że pierwszeństwo będą miały postanowienia art. 14 ust. 1 lit. b Konwencji ONZ. Prowadzi to do konstatacji, że przepisy art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. w zw. z art. 730 § 1 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c. nie stanowią podstawy prawnej udzielenia zabezpieczenia przez umieszczenie osoby, której dotyczy postępowanie, w Ośrodku.

Postępowanie zabezpieczające ma charakter wypadkowy w stosunku do postępowania rozpoznawczego oraz ze swej istoty poprzedza wydanie orzeczenia *ad meritum*. Konsekwencją tej konstrukcji jest rysująca się luka prawna w postulowanej przez SN konstrukcji prawnej przepisów postępowania zabezpieczającego ze względu na brak prejudykatu o uznaniu uczestnika postępowania już na tym etapie za osobę stwarzającą zagrożenie (art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r.). W braku wypełnienia tej luki jedyną faktyczną przesłanką udzielenia zabezpieczenia w świetle art. 1, art. 14 ust. 1 lit. b Konwencji ONZ pozostanie okoliczność, że uczestnik postępowania jest osobą niepełnosprawną, u której w trakcie postępowania wykonawczego występowały potwierdzające tę przesłankę zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych (art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r.). Statuowana w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. przesłanka uprzedniego karania uczestnika postępowania ze względu na przewidziany w ustawie niepenalny cel pozbawienia wolności (detencji), a także konstytucyjny zakaz ponownego karania za to samo przestępstwo staje się w tych okolicznościach przesłanką pomijalną.

Reasumując, autor pragnie wskazać, że głosowana uchwała siedmiu sędziów SN z dnia 9 marca 2021 r. (III CZP 89/19) zasługuje na aprobatę.

Przyjęty przez SN wywód prawny jest prawidłowy. Jednakże ze względu na podmiotowe pokrywanie się postępowania zabezpieczającego z podmiotowym zakresem międzynarodowej regulacji specjalnej dotyczącej osób niepełnosprawnych wydane przez SN orzeczenie jest niepełne, co wynika z pominięcia w analizie kwestii kolizji badanego prawa krajowego z przepisami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. Ze względu na postulat SN *de lege ferenda* autor niniejszej glosy wskazuje na konieczność uzupełnienia konstrukcji postępowania zabezpieczającego w zakresie dostrzeżonej luki o prejudykat w przedmiocie uznania uczestnika postępowania – już na etapie postępowania zabezpieczającego i dla celów tego postępowania – za osobę stwarzającą zagrożenie (art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r.). Tak skonstruowana instytucja zabezpieczenia w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. oparta na postulowanej przez SN zasadzie *nullum amissione libertatis sine lege, scilicet sine lege stricte*, wykluczająca antycypacyjny charakter prejudykatu, będzie zgodna z krajowym oraz międzynarodowym porządkiem prawnym, a także zniweluje potencjalne zarzuty pozbawienia wolności uczestnika postępowania jedynie ze względu na jego niepełnosprawność oraz uchroni go przed dyskryminacją.

Już w sklepie Currenda!
www.sklep.currenda.pl

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości

Marcin Uliasz

PRACTICA

CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 11/2021

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75
faks: +48 58 712 90 65
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przeglad
www.sklep.currenda.pl

Nakład PPE: 600 egz.

Cena: 71 zł